

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Bydgoszcz, dnia 9 stycznia 2023 r.

Poz. 251

UCHWAŁA NR XXXVIII/255/2022 RADY GMINY ŚWIECIE NAD OSĄ

z dnia 29 grudnia 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Świecie nad Osą na lata 2022-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm. ¹⁾) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840)

Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Świecie nad Osą na lata 2022-2025, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Świecie nad Osą.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Waldemar Sitnik

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2022 roku poz. 583,1005, 1079, 1561.

Załącznik do uchwały Nr XXXVIII/255/2022
Rady Gminy Świecie nad Osą
z dnia 29 grudnia 2022 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

NA LATA 2022-2025 DLA GMINY ŚWIECIE NAD OSĄ

Zaopiniował:
Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Toruniu

Opracował:
Wójt Gminy Świecie nad Osą

SPIS TREŚCI

1. *WSTĘP*
2. *PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
3. *PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ*
4. *FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW*
5. *UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO*
6. *ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY*
7. *OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT*
8. *ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI* 58
9. *INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU*

OPIEKI NAD ZABYTKAMI

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 63

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

12. MISJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY ŚWIECIE NAD OSĄ

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Świecie nad Osą na lata 2022 – 2025” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

• włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

• uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

• zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

• wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

• podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

• określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

• podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

• zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

• wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami

• uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021, poz. 710, 954)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art.5. wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy?”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju

ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559).

art. 7 ust. 1 pkt. 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz 504).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2, ust. 2, pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art.51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego oznaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego oznaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt.2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art.64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 3, art. 52, art. 53 ust. 3-5a i 5d, art. 54, art. 55 i art. 56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art.29. ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,
- 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, 1668).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcia audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art.8. ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1038, 1243, 1535).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 802, 868, 1047, 1162, 1535, 1642, 1648, 1718).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art.101. ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098, 1718).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Art.83a. wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 z późn. zm. Dz. U. z 2021 poz. 401, 1558).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 10 września 2019 (Dz. U. z 2019 poz. 1886), zmieniające rozporządzenie z dnia 26 maja 2011 (Dz. U. z 2011 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2019 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

okrajobrazami kulturowymi,
oukładami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
odziałami architektury i budownictwa,
odziałami budownictwa obronnego,
oobiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, ocmentarzami,
oparkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
omiejskami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

odziałami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
okolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

onumizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

omateriałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574)

oinstrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

oprzedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

ocmentarzyskami,

kurhanami,

reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

wpis do rejestru zabytków,

wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,

uznanie za pomnik historii,

utworzenie parku kulturowego,

ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2021 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii

rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie

zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe

w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach, w odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbalność o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadaniem dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

W związku z ogólnikowym charakterem dokumentów na szczeblu krajowym niniejszy gminny program opieki nad zabytkami stara się w swoich działaniach programowych nawiązać do polityki krajowej. Wiąże się to z ich zgodnością z działaniami programu krajowego, szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji nt. zasobu zabytkowego gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r. - Plan modernizacji 2020+ została przyjęta uchwałą nr XLI/693/13 przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego dnia 21 października 2013 r. Misja rozwoju województwa zapisana w treści dokumentu brzmi Kujawsko-pomorskie - człowiek, rodzina, społeczeństwo. Aby to osiągnąć strategia wyznacza priorytety i cele działań.

Dla gminy istotne są zapisy priorytetu Modernizacja przestrzeni miast i wsi, w ramach którego znajduje się cel Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju – małe miasta i wiejskie siedziby gmin) – o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym, cechujące się licznymi problemami gospodarczymi i często wymagające aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczególnie dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy. Ten poziom polityki terytorialnej w rejonach tradycyjnego rolnictwa ma decydujące znaczenie dla aktywizacji mieszkańców wiejskich, jest także odpowiedzialny za lokalne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego.

W ramach celu znajduje się cel strategiczny Tożsamość i dziedzictwo, związany ściśle z dziedzictwem kulturowym i historycznym regionu. W ramach celu zamierza się podjąć działania na rzecz opracowania i realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w edukacji formalnej – na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). Są to zagadnienia realizujące także cele rozwoju społecznego – istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Nie wyklucza się, że polityka kulturalna zostanie w przyszłości objęta wojewódzkim programem rozwoju.

Dziedzictwo regionu, świadczące o tym jacy jesteśmy, wymaga zachowania (m.in. tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów), odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, koniecznych także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.

Powyższe zapisy realizowane będą w ramach następujących kierunków działań:

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym
5. Promocja marki województwa

Należy jednak zwrócić uwagę, iż w świetle Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami powyższe zapisy są bardzo ogólne i trudno doszukać się konkretnych odniesień do potrzeb gminy. Mimo to, cele przedstawione w niniejszym Programie są zgodne z kierunkami rozwoju województwa, co może przyczynić się do ich dokładniejszej realizacji.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzennego województwa. W nim wyróżnić można zapisy dotyczące Gminy, występujące w celach operacyjnych:

3.3 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2021 – 2024

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024 przyjęto Uchwałą nr XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2021 r. Dokument przedstawia szereg celów i kierunków działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego. Zapisy te są w dużej mierze zgodne z kierunkami zawartymi w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami. Nowe cele programu mają przyczynić się do rozwiązania powyższych problemów. Uwzględniają cele wskazane w ustawie i innych dokumentach regulujących ochronę i opiekę nad zabytkami w Polsce. Są one skorelowane i wzajemnie się wypełniają. W Programie cele główne, a także operacyjne odwołują się do celów określonych w Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+, natomiast kierunki działań i działania odpowiadają zadaniom ustawowym, których obowiązek wypełniania spoczywa na województwie. W ramach celów do realizacji wyznaczono następujące działania:

Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

1. Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe
 - 1.1 Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony
 - 1.2 Kierunek działań: Edukacja
 - 1.3 Kierunek działań: Promocja
 - 1.4 Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Walory dziedzictwa kulturowego to jeden z ważniejszych czynników rozwoju gospodarczego, a szczególnie w obszarze turystyki kulturowej. Wskazane kierunki działań mają na celu podkreślenie, iż dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne jak i niematerialne można wykorzystać do kreowania usług i produktów dotyczących rozwoju oferty spędzania czasu wolnego, wspierania inicjatyw związanych z dziedzictwem materialnym i niematerialnym, w tym wspierania tradycyjnych form działalności gospodarczej czy adaptacji obiektów do nowych funkcji związanych z poszerzaniem oferty kulturowej czy turystycznej.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

2. Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa
 - 2.1 Kierunek działań: Ochrona
 - 2.2 Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie
 - 2.3 Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Przestrzeń kulturową należy rozumieć jako wszelkie działania podejmowane w celu poprawy stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego. Stan zachowania dziedzictwa kulturowego ma bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, a jednocześnie kształtuje pewien indywidualny kontekst rozwojowy. Dziedzictwo kulturowe województwa kujawsko-pomorskiego to jedna z najmocniejszych stron województwa. W oparciu o nią należy budować tożsamość lokalną i regionalną. Nadaje swoisty charakter województwa, a tym samym decyduje o jego konkurencyjności. Świadomość wspólnej tożsamości przyczynia się do tworzenia więzi międzyludzkich, które ułatwiają interakcje oraz współdziałanie. Wszelkie podejmowane działania nie mogą ograniczać się do pojedynczych obiektów zabytkowych, ponieważ województwo charakteryzuje się różnorodnością. Należy wskazywać najlepsze i wzorcowe działania oraz promować je.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU GRUDZIĄDZKIEGO

Powiat grudziądzki na chwilę opracowania niniejszego dokumentu nie posiada aktualnego powiatowego programu opieki nad zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŚWIECIE NAD OSĄ

Studium stwierdza, że spośród obiektów, terenów i obszarów o wartościach zabytkowych i kulturowych, znajdujących się na terenie gminy Świecie nad Osą część została objęta ochroną prawną, poprzez wpis do rejestru zabytków, a część ujęta w ewidencji konserwatorskiej i wskazana do objęcia ochroną ustaleniami w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tj. Dz. U. 2014 poz. 1446, z późn. zm.). Na prace prowadzone w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i w ich otoczeniu oraz obszarach wpisanych do rejestru zabytków zgodnie z art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami istnieje konieczność uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ). Wobec inwestycji budowlanych w odniesieniu do obiektów i obszarów w ewidencji zabytków, ale nie objętych wpisem do rejestru zabytków, zgodnie z art. 30 ust 2 i 39 ust. 3 ustawy Prawo budowlane istnieje konieczność uzgodnienia lub uzyskania pozytywnej opinii WKZ. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga przez jego właściciela lub posiadacza:

dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości zabytków

uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomych,

uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyekspozowania jego wartości.

Ochrona obiektów i terenów wpisanych do rejestru zabytków

Na terenie gminy Świecie nad Osą zlokalizowane są obiekty objęte ochroną konserwatorską na mocy wpisu do rejestru zabytków. Wszelkie działania przy tychże obiektach i na terenach zabytkowych wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a prace przy nich mogą się odbyć po uzyskaniu pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Obiekty te wyszczególniono w części tekstowej dotyczącej uwarunkowań niniejszego studium.

Ochrona obiektów ujętych w ewidencji zabytków

Obiekty objęte ochroną w ramach wpisu do gminnej ewidencji zabytków należy objąć ochroną na etapie opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przy sporządzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy określić zakres działań budowlanych możliwych do wykonania (np. prace remontowe, modernizacja, adaptacja itp.) na obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Obowiązuje ochrona historycznego krajobrazu kulturowego z widokami na historyczne ośrodki wiejskie, z dominantami w postaci kościołów oraz historyczną zieleń zagospodarowaną w postaci parków, cmentarzy i alei przydrożnych. Obowiązuje ochrona zachowanej zabytkowej struktury architektonicznej w postaci zabytków architektury, zabytkowych parków i cmentarzy, zabytkowej zieleni zorganizowanej np. parki. Obowiązuje ochrona dróg i placów, sposobu zabudowy wsi i zależności przestrzennych, występujących poszczególnymi częściami składowymi wsi. Obowiązuje pełna ochrona obiektów historycznych. Ochronie podlega kształt i rodzaj pokrycia dachów, artykulacja i sposób opracowania elewacji (w tym rodzaj i forma stolarki otworowej jako jednego z elementów wystroju elewacji). Istnieje zakaz dokonywania zmian w budynkach historycznych, mogących poprowadzić do utraty wartości zabytkowej. Remonty budynków historycznych należy prowadzić na zasadach pozwalających zachować jako ekspozowane walory zabytkowe elewacji tj. kompozycję elewacji, detal architektoniczny, rodzaj wykończenia elewacji, historyczny rodzaj materiałów budowlanych.

Nieruchomy zabytek archeologiczny wpisany do rejestru zabytków - grodzisko

Na terenie gminy do rejestru zabytków wpisane są trzy grodziska. Dwa zlokalizowane są w miejscowości Świecie nad Osą, jedno w miejscowości Lisnowo. Obowiązuje zakaz ingerencji w substancję grodzisk. Obowiązuje zakaz jakichkolwiek prac budowlanych w tych terenach.

Nieruchome zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Świecie nad Osą występują nieruchomości archeologiczne ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków i Wojewódzkim Rejestrze Zabytków. Lokalizacja nieruchomości archeologicznych znajdujących się na terenie gminy została przedstawiona na załączniku graficznym do niniejszego Studium.

Na stanowiskach archeologicznych o własnej formie terenowej i wpisanych do rejestru zabytków zakazuje się inwestycji budowlanych i działalności rolniczej, winny one pozostać nieużytkami. Inwestycje „liniowe” (np. gaz, prąd, kanalizacja, telekomunikacja) winny być prowadzone pod stałym nadzorem archeologicznym. W przypadku braku ewidencji AZP należy wykonać rozpoznanie powierzchniowe przed realizacją inwestycji.

Wszelka działalność inwestycyjna na obszarach wchodzących w kolizję z nieruchomości zabytkiem archeologicznym musi być poprzedzona wydaniem przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji w zakresie i rodzaju niezbędnych prac archeologicznych, wydanej na wniosek osoby lub jednostki organizacyjnej zamierzającej realizować roboty budowlane.

Strefa ochrony konserwatorskiej zespołów dworsko – parkowych, pałacowo – parkowych, folwarczno – parkowych, podworskich lub parków dworskich

Obejmują istniejące zabytkowe założenia: dworsko – parkowe, pałacowo – parkowe, folwarczno – parkowe, podworskie lub parki dworskie. Dla terenów tych wprowadza się następujące ustalenia:

dopuszcza się lokalizację ciągów pieszo-rowerowych, placów wypoczynkowych i widokowych wraz z urządzeniami rekreacyjnymi, z ograniczeniami wynikającymi z ochrony środowiska kulturowego, zakaz zmniejszania powierzchni parków zabytkowych;

dla obiektów zabytkowych lub o wartościach kulturowych wyznacza się obowiązek rewitalizacji według wymogów wynikających z ochrony wartości zabytkowych i kulturowych, przede wszystkim utrzymanie lub uczytelnienie kompozycji założeń oraz ochrona i pielęgnacja drzewostanu i zachowanie oraz renowacja cennych historycznie obiektów zabytkowych;

dopuszcza się wprowadzanie zagospodarowania rekreacyjno-wypoczynkowego, w szczególności ścieżki, oświetlenie, architekturę ogrodową itp.;

ochrona dworów poprzez konserwację zachowanych elementów zabytkowych, odtworzenie na podstawie dokumentów archiwalnych, przekazów itp. zniszczonych elementów architektonicznych, uwzględnienie przy adaptacji obiektów pierwotnego czytelnego układu, historycznego kształtu bryły, przy uwzględnieniu stosowanych badań architektonicznych w celu uzyskania wytycznych konserwatorskich do planowanych w tych obiektach zmian;

zakaz podziałów geodezyjnych niezgodnych z historyczną parcelacją gruntów;

zakaz lokalizacji na terenie parku i w jego sąsiedztwie inwestycji uciążliwych i mogących potencjalnie wpływać na środowisko przyrodnicze;

zakaz znaczących ingerencji w rzeźbę terenu;

zakaz lokalizacji nadziemnej infrastruktury technicznej;

zakaz ingerencji w warunki wodno-gruntowe mogące negatywnie wpłynąć na stan zachowania zabytku w szczególności drzewostanu parkowego;

zespoły dworsko – pałacowo – folwarczne znajdujące się w ewidencji zabytków należy utrzymać w szczególności w pierwotnym kształcie bez parcelacji, ponieważ obiekty i obszary w ewidencji zabytków mogą być w każdym momencie z uzasadnionych powodów wpisane do rejestru zabytków.

Ochrona obiektów sakralnych

Kościóły i kaplice oraz cmentarze wszystkich wyznań, czynne i zamknięte – jako obiekty o szczególnej wartości zabytkowej i walorach krajobrazowych, a ponadto kościoły – jako dominanty architektoniczne, cmentarze jako miejsca pamięci, podlegają bezwzględnej ochronie.

Ponadto w stosunku do cmentarzy (obejmują zarówno te czynne jak i nieczynne) obowiązują następujące ustalenia:

zabronione jest sytuowanie wszelkich obiektów budowlanych i urządzeń tymczasowych, które nie są ściśle związane lub kolidują z planowaną podstawową funkcją terenu;

ustala się obowiązek dostosowania realizowanych elementów zagospodarowania skalą, jakością i charakterem do pełnionych funkcji, krajobrazu, architektury istniejącego i planowanego otoczenia;

dopuszcza się zabudowę o charakterze architektury ogrodowej, związanej z podstawową funkcją terenu (kaplice) oraz związanych z funkcją komunikacyjną (schody, ścieżki), a także ogrodzenia;

dla obiektów zabytkowych lub o wartościach kulturowych wyznacza się obowiązek rewaloryzacji według wymogów wynikających z ochrony wartości zabytkowych i kulturowych przede wszystkim utrzymanie lub uczytelnienie kompozycji, w tym poprzez ochronę i pielęgnację drzewostanu oraz zachowanie lub renowację obiektów architektury cmentarnej;

dla cmentarzy czynnych obowiązek utrzymania stref sanitarnych i obowiązujących w niej zakazów zgodnie z przepisami odrębnymi.

W obrębie historycznych cmentarzy obowiązuje ochrona układu przestrzennego (alei, układu kwater), ochrona zabytkowego drzewostanu, ochrona historycznych nagrobków i innych elementów małej architektury tj. ogrodzenia, pompy wody, kaplice. Wszystkie prace należy poprzedzać właściwą dokumentacją konserwatorską, prowadzącą do określenia uwarunkowań historycznych i możliwości dalszego użytkowania. Prace należy uzgodnić z WKZ, a w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków – uzyskać pozwolenia WKZ na prowadzenie prac.

Ochronie podlegają także kapliczki i figurki, w sensie ich lokalizacji i formy przestrzennej, będące przejawem kultu religijnego i tradycji.

Ochrona obiektów architektury i budownictwa

Obiekty architektury i budownictwa winny być utrzymywane w dobrym stanie, a wszelkie zmiany użytkowania powodujące konieczność przystosowania do nowej funkcji, modernizacje i remonty wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Powyższe dotyczy również budynków gospodarczych towarzyszących szkołom, plebaniom, w obrębie zagród itp.. Ochronie podlega również starodrzew rosnący w sąsiedztwie obiektów o wartości kulturowej oraz założenia ogrodowe i zieleni komponowanej towarzyszącej zabudowie (m.in. przy plebaniach, szkołach, itd.), wobec założeń zieleni komponowanej – stosowanie zasad ochrony.

Zabudowa mieszkalna, drewniana i murowana o cechach tradycyjnych charakterystycznych dla miejsca i regionu winna być zachowana i stanowić inspirację do kształtowania nowej zabudowy.

Przy odtwarzaniu zabudowy należy kierować się zasadą, że nowy budynek powinien usytuowaniem, gabarytem, kształtem i pokryciem dachu nawiązywać do poprzedniego. W lokalizacji nowej zabudowy należy uwzględniać sąsiedztwo obiektów o wartości kulturowej - nowe budynki nie mogą być sytuowane w sposób degradujący istniejącą, tradycyjną zabudowę, a ich forma architektoniczna winna być dostosowana do otaczającej zabudowy i krajobrazu.

Ochrona wsi i osad o zachowanym układzie i wartościach kulturowych

Ochronie podlegają elementy historycznej struktury przestrzennej: układ przestrzenny, zabudowa o cechach tradycyjnych, budowle sakralne, tereny cmentarzy oraz charakterystyczne elementy naturalnego krajobrazu, tworzące z w/w kompozycję architektoniczno-krajobrazową.

Parametry i wskaźniki kształtowania nowej zabudowy oraz zagospodarowania terenu dla zapewnienia ciągłości w kształtowaniu architektury lokalnej, charakterystycznej dla danego regionu, powinny uwzględniać historyczne elementy podlegające ochronie, takie jak: linia zabudowy, skala zabudowy, sposób lokalizacji i przeznaczenia budynków, forma i gabaryty budynków architektury tradycyjnej i miejscowej, geometria oraz pokrycie dachu, kolorystyka dachów, nachylenie połąci

dachowych z wyjątkiem budynków usługowych, produkcyjnych i składowych, rodzaj stosowanych materiałów budowlanych, stolarki okiennej oraz tradycyjnego dla regionu detalu budowlanego, zdobnictwa ciesielskiego, stolarskiego, kowalskiego.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Świecie nad Osą leży w północnej części województwa kujawsko – pomorskiego, wschodniej części powiatu grudziądzkiego. Pod względem fizycznogeograficznego podziału Polski (Kondracki, 2009) obszar gminy Świecie nad Osą położony jest w na pograniczu dwóch makroregionów Pojezierze Iławskie w północnej części oraz Pojezierze Chełmińsko – Dobrzyńskie w części centralnej i południowej. Stanowi jedną z sześciu gmin powiatu grudziądzkiego, który usytuowany jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Wschodnia granica gminy jest jednocześnie odcinkiem granicy z województwem warmińsko-mazurskim. Gmina Świecie nad Osą sąsiaduje z następującymi jednostkami administracyjnymi: od południowego – zachodu z gminą miejsko – wiejską Radzyń Chełmiński (województwo kujawsko – pomorskie, powiat grudziądzki), od zachodu z gminą wiejską Gruta (województwo kujawsko – pomorskie, powiat grudziądzki), od północnego – zachodu z gminą miejsko – wiejską Łasin (województwo kujawsko – pomorskie, powiat grudziądzki), od południa z gminą wiejską Książki (województwo kujawsko – pomorskie, powiat wąbrzeski), od południowego – wschodu z gminą miejsko – wiejską Jabłonowo Pomorskie (województwo kujawsko – pomorskie, powiat brodnicki), od północnego – wschodu z gminą miejsko – wiejską Biskupiec (województwo warmińsko – mazurskie, powiat nowomiejski).

W układzie administracyjnym województwa gmina ma peryferyjne położenie na wschodnim jego krańcu. W skład administracyjny gminy wchodzi 13 sołectw: Partęczyny, Lisnowo, Mędrzyce, Karolewo, Szarnoś, Świecie nad Osą, Białobłoty, Bursztynowo, Kitnówko – Nowy Młyn, Linowo, Lisnówko, Widlice oraz Rychnowo.

Gmina Świecie nad Osą zajmuje powierzchnię 9475 ha. Gęstość zaludnienia w gminie to 45 osób/km², przy czym średnia dla województwa kujawsko - pomorskiego wynosi 116 osób/km², natomiast średnia dla powiatu grudziądzkiego wynosi 52,7 osób/km². Przyczyną niskiego współczynnika gęstości zaludnienia jest rolniczy charakter gminy oraz peryferyjne położenie względem granic województwa. Grunty leśne stanowią 9,4% powierzchni gminy, natomiast tereny zurbanizowane zaledwie 3,10%, przy czym 2,14 % terenów zurbanizowanych przypada na drogi. Użytki rolne stanowią 83,71% powierzchni gminy.

Rozkład użytkowania gruntów determinuje główne funkcje gminy jako rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Znikomy procent terenów zurbanizowanych oraz układ przestrzenny miejscowości gminnych jest korzystny. Gmina charakteryzuje się dużym rozproszeniem zabudowy.

Na terenie gminy Świecie nad Osą występują dwa obszary objęte ochroną. Pierwszym z nich jest obszar NATURA 2000 (PLH040033) Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Osy. Obejmuje on obszary przyległe do rzeki Osy. W granicach obszaru zidentyfikowanych zostało 8 typów siedlisk przyrodniczych, wśród których głównym przedmiotem ochrony są siedliska leśne. Drugim obszarem chronionym jest Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Osy i Gardęgi, o powierzchni 2865 ha, utworzony w celu ochrony walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Obejmuje dolinę Osy i Lutryny oraz przyległe tereny wysoczyzny morenowej. Ponadto, na terenie gminy znajduje się 21 pomników przyrody tworzonych przez pojedyncze drzewa lub ich skupiska oraz 19 użytków ekologicznych (w większości bagna i łąki śródleśne). Obszar gminy znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski.

6.2 RYS HISTORYCZNY

Historia gminy Świecie nad Osą jest ściśle powiązana z dziejami historycznej Ziemi Chełmińskiej. We wczesnym średniowieczu tereny obecnej gminy były podzielone na dwie części: północną – pruską i południową – polską. Granicę pomiędzy tymi obszarami wyznaczała rzeka Osa. Świecie nad Osą stanowiło w średniowieczu jeden z ważniejszych grodów Ziemi Chełmińskiej.

Pierwsza wzmianka o Świeciu pochodzi z roku 1391. W 1404 r. wieś otrzymała przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim. W latach 1454-1772 cały obszar obecnej gminy znajdował się w granicach Królestwa Polskiego. W latach 1772-1918 (z 7-letnią przerwą w okresie Księstwa Warszawskiego), tereny gminy znajdowały się pod zaborem pruskim. W okresie międzywojennym

wchodziły w skład województwa pomorskiego, a po II wojnie światowej znajdowały się kolejno w granicach administracyjnych województw: pomorskiego, bydgoskiego i toruńskiego. Od 1999 r. należą do województwa kujawsko-pomorskiego.

Świecie nad Osą

Wieś wzmiankowana historycznie w 1391 roku, kiedy to funkcjonował folwark krzyżacki należący do komturstwa radzyńskiego. We folwarku hodowano 33 konie do posług pocztowych oraz hodowano 900 owiec. W 1404 roku wielki mistrz krzyżacki Konrad von Jungingen dokonał lokacji wsi przez sołtysa Andreasa Grimmera; jednocześnie uposażył ją 50 włókami (ok. 825 ha) ziemi. Kolejną istotną datą jest rok 1414 kiedy to według krzyżackiej „Księgi Strat” wieś została zniszczona, m.in. spalono folwark i młyn wodny oraz ograbiono kościół z wszelkich kosztowności. Ostatecznie kościół w Świeciu uległ zagładzie w czasie wojny trzynastoletniej w latach 1454-1466.

Po Pokoju Toruńskim w 1466 roku, na mocy traktatu, wieś łącznie z folwarkiem stanowiła własność królewską w starostwie radzyńskim. W 1512 roku król Zygmunt I Stary nadał młyn wodny we wsi młynarzowi Jakubowi. Zniszczony w pierwszej wojnie szwedzko-polskiej młyn wodny w Świeciu, w 1646 roku nadał król Władysław IV młynarzowi Engelbrechtowi Weiss. Około 1682 roku wieś podzielona była na cztery szlacheckie części, które należały do: Ciborskiego, Koziebrodzkiego, Dygartowicza i Głowińskiego. W 1765 roku w Świeciu były dwa lemaństwa (rodzaj własności), które należały do Pawła Zientarskiego i Wojciecha Wieczorkowskiego. Folwark świecki pod koniec XVIII wieku obejmował 17 włók (ok. 280 ha) ziemi i dzierżawił go major von Müller. Około 1789 roku Świecie nad Osą składało się ze wsi, folwarku, majątku młyńskiego, dwóch majątków lemańskich oraz z wolnego sołectwa, które należało do Jozefa i Jadwigi Szewe-Szczepanskich. Od 1772 roku wieś należała do Skarbu Państwa Pruskiego. W roku 1885 wieś liczyła 65 domów mieszkalnych i 654 mieszkańców; obejmowała powierzchnię 1021 ha.

Mędrzyce

Dobra rycerskie. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1285 r., jako własności zakonu krzyżackiego w komturii radzyńskiej. W średniowieczu istniał tu gród, wzniesiony dla obrony Ziemi Chełmińskiej przed łupieżczymi wyprawami Prusów. W 1294 r. Mistrz krajowy Meinhard z Kwerfurtu określił dokładnie lokalizację wsi. Kres jego istnieniu przyniosły regularne napady Prusów na przełomie XII i XIII w., które doprowadziły do czasowego opanowania przez nich całej Ziemi Chełmińskiej. Rejestry czynszowe z 1415 r. wykazały, że dobra miały powierzchnię 20 włók. W 1430 Mędrzyce dzieliły się na dwie części i oddane były w dzierżawę. W XVI w. była to wieś szlachecka. Jej właścicielem w 1505 r. był Cegenberg-Sadliński.

Według topografii Goldbecka z 1789 r. Mędrzyce składały się ze szlacheckiego folwarku i wsi i miały 16 dymów. W 1904 r. Paul wybudował gorzelnię. W 1868 r. Mędrzyce miały powierzchnię 497,8 ha i zamieszkiwało tu 94 ewangelików i 75 katolików. We wsi były 23 budynki, w tym 11 mieszkalnych. Mędrzyce należały do obwodu wójtowskiego Bogdanki. Po II wojnie światowej majątek został przejęty przez Skarb Państwa Polskiego. Mieści się tu m.in. stadnina koni z hodowlą koni rasy zimnokrwistej. Dwór został przebudowany w 1960 r. i obecnie służy jako mieszkania.

Widlice

Dobra rycerskie należące w czasach krzyżackich do komturii Rogozińskiej. Po raz pierwszy wzmiankowana w 1336 roku w dokumencie wielkiego mistrza krzyżackiego Dietricha von Altenburg. Około 1570 roku była to wieś szlachecka i jej poszczególne części należały do: Widlickich, Świeckich oraz Jasińskiej. W następnych wiekach wieś miała licznych właścicieli. Około 1885 roku Widlice miały powierzchnię 266 ha i posiadała 5 domów mieszkalnych (17 dymów) i 93 mieszkańców (50 ewangelików i 43 katolików). W 1894 roku następnym właścicielem majątku był Konrad Laudien, a od 1903 roku Willy Bätge. Należało do wójtostwa Bogdanki. W 2000 r. wraz z Lisnówkiem tworzyło sołectwo Lisnówko-Widlice.

Karolewo

Wieś, dawniej folwark należący do dóbr ziemskich w Lisnowie. Osada powstała prawdopodobnie w 1724 r. przez wydzielenie dóbr Lisnowo. W 1734 roku ówczesny właściciel folwarku kapitan Johann Carl von Streim sprzedał posiadłość hrabiemu Albrechtowi Christophowi zu Dohna. W 1789 roku właścicielem szlacheckiego folwarku w Karolewie był Peterson z Lisnowa; w tym czasie były tam

3 dymy. W roku 1931 Karolewo było osiedlem niesamodzielnym należącym do gminy Lisnowo, w osiedlu było 7 domów mieszkalnych. W latach 1945-1947 opiekę nad majątkiem sprawował Wiktor Deutscher. W 2000 r. wraz z Szarnosiem tworzyło sołectwo Karolewo-Szarność.

Szarność

Wieś, a dawniej folwark szlachecki. W 1818 roku został przyłączony do dóbr lisnowskich przez ówczesnego właściciela Theodora Gottlieba von Hippel. Rok później w wyniku reformy rolnej właściciele z Lisnowa-Zamku stworzyli z połowy majątku osobne dobra. Powstałe gospodarstwo dworskie zostało usamodzielnione i przekazane Johannowi Brodde. Od tego czasu majątek nosił na cześć pruskiego męża stanu i polityka, nazwę Scharnhorst. Obejmowały one 1397 mórg ziemi i około 280 mórg lasu. Należały również do nich dwa jeziora. W 1895 r. wieś miała 8 domów mieszkalnych i 160 mieszkańców. Powierzchnia obejmowała 468 ha. Właścicielem majątku w tym czasie był Eugen Peterson. W 1899 roku przez majątek została przeprowadzona linia kolejowa z Jabłonowa Pomorskiego do Prabut (obecnie nieczynna) i zbudowany został budynek stacji kolejowej. Od 1905 roku kolejnym właścicielem majątku został Richard Paul, właściciel Mędrzyc. W 1910 r. zajmowały powierzchnię 647,8 ha i liczyły 116 mieszkańców. W wyniku reformy rolnej w 1928 r. 100 ha zostało rozparcelowane. W roku 1931 obszar dworski Szarność miał powierzchnię 467,75 ha i 177 mieszkańców. Szarność należał do obwodu wójtowskiego Lisnowo-Zamek. W 2000 r. wraz z Karolewem tworzył sołectwo Karolewo-Szarność.

Bursztynowo

Wieś, o której pierwsze wzmianki pochodzą z XIV wieku – pierwsze źródło pisane pochodzi z 1400 r., a powstanie parafii datuje się na I poł. XIV w. w tym okresie wieś znajdowała się w granicach komturstwa radzyńskiego i posiadała w 1400 roku 48 włók (z czego 4 włóki należały do kościoła). Burzliwe dzieje wojenne nie oszczędziły miejscowości. Wieś została dwukrotnie spalona, o czym świadczą zapiski z 1414 i 1667 r.. W 1427 r. ze wsi wyłączono 10 włók, które zostały nadane przez wielkiego mistrza Pawła von Rüssdorfa Hansowi Langemu (co dało początek dobrom Powiatek). W czasie wojny w latach 1454-1466 został zrabowany i zniszczony kościół p.w. Św. Wawrzyńca. W 1504 król Aleksander Jagiellończyk odnowił przywileje dla sołtysa Mikołaja z Burstinowa: otrzymał on 4 wolne włóki, ponadto otrzymał prawo połowu rybi warzenia piwa na własne potrzeby. Z wizytacji Strzesza z 1667 r. wiadomo, że Bursztynowo zostało wcześniej doszczętnie spalone (nie pozostała ani jedna chata i przez długi czas nie było w wiosce żadnego życia. Po 1772 roku Bursztynowo zostało obsadzone przez osadników – dzierżawców. Według Goldbecka w 1789 r. w Bursztynowie było 21 dymów i kościół katolicki. W 1910 r. wieś liczyła 578 osób i miała powierzchnię 871 ha. W 1944 r. Bursztynowo wraz z Powiatkiem i Białobłotami miało powierzchnię 1328,6 ha i zamieszkiwało tu 884 osoby. Bursztynowo nazwę wzięło od bursztynu, który był tam znajdowany, a mieszkańcy jeszcze do końca XIX w. sprzedawali spore jego kawałki.

Lisnowo

Pierwsza historyczna wzmianka o Lisnowie (Leistenow) pochodzi z 1285 roku, kiedy to rycerz Dietrich Stange był właścicielem wsi oraz rozległych dóbr obejmujących 1000 włók. W XVI wieku majątek szlachecki należał do niemieckiej rodziny von Drahe. Po śmierci ostatnich właścicieli o majątek Lisnowo usilnie zabiegał król Polski Stefan Batory, który pragnął go przeznaczyć Marcinowi Berzeviczemu, staroście starogardzkiemu i osieckiemu. Dobra lisnowskie zostały przejęte przez Berzeviczego w 1585 roku i posiadały wtedy łączny obszar ok. 120 włók tj. około 2000 ha.

Od 1667 roku właścicielem Lisnowa i Orzechowa wraz z przyległościami został Paweł von Biberstein-Orzechowski. W tym czasie istniały dwie karczmy, jedna we wsi, a druga w folwarku, było także pięć jezior. W 1724 r. Lisnowo otrzymało od króla zgodę na odbywanie czterech jarmarków kramnych: końskich i bydłych. Około tego roku na gruntach lisnowskich powstały dwa nowe folwarki: Karolewo i Ossa-Neusass (późniejsze Lisnowo-Leśniczówka). Na początku XIX w. dobra lisnowskie podupadły. W 1818 r. włościanie otrzymali prawo własności na 1063 morgi ziemi ornej, 166 mórg lasu i wspólną łąkę nad jeziorem. Pozostałe dzierżawione grunty zostały im zabrane i utworzono z nich odrębny folwark Scharnhorst (Szarność).

W XVII w. w Lisnowie istniała szkoła i szpital, do którego należał ogród zwany „Ogonkowskim”. W II połowie XIX w. Lisnowo obejmowało obszar 1190 mórg, we wsi były 104 budynki, domów mieszkalnych było 58, a zamieszkiwało 455 ewangelików i 31 katolików. W 1931 r. Lisnowo miało powierzchnię 678,8 ha i zamieszkiwane było przez 531 osoby. We wsi znajdowała się szkoła, poczta, posterunek Policji Państwowej i parafia ewangelicka. Wójtostwo było w Lisnowie-Zamku.

Lisnowo-Zamek – miejscowość na obszarze Lisnowa. Zamek do roku 1567 był własnością rodziny szlacheckiej von Drahe. W II poł. XIX w. dobra liczyły 753 ha, w miejscowości były 34 budynki (18 mieszkalnych) i mieszkało 110 katolików i 167 ewangelików. Obszar dworski Lisnowo-Zamek w roku 1931 miał powierzchnię 712,8 ha i 195 mieszkańców. Wójtostwo było na miejscu.

Lisnowo-Leśniczówka – osiedle niesamodzielne powstałe w 1724 r. jako folwark wydzielony z dóbr lisnowskich, należące w 1931 r. do Lisnowa-Zamek. Pod koniec XVIII w. zajmowało obszar 3 włók.

Lisnówko

Wieś włościańska nad jeziorem Lisnówko powstała z dóbr lisnowskich i arealu należącego do zamku lisnowskiego, po raz pierwszy wzmiankowana w roku 1789 w topografii Goldbecka – miała 14 dymów i mieszkali w niej dzierżawcy. W końcu XIX wieku obejmowało obszar 1308 mórg i było 26 domów mieszkalnych z 201 mieszkańcami (200 ewangelików i 1 katolik). We wsi znajdowała się szkoła. Lisnówko należało do obwodu wójtowskiego Lisnowo-Zamek. W 2000 r. wraz z Widlicami tworzyło sołectwo Lisnówko-Widlice.

Linowo

Dawniej Linowo Królewskie, od 1540 r. – Linowo. Wieś wzmiankowana w 1293 r. kiedy to wielki mistrz krzyżacki Meinhard z Kwerfurtu poprzez komtura radzyńskiego Hartunga nadał 60 włók sołtysowi Gobelinowi. Według rejestrów krzyżackich w 1435 r. we wsi obsadzonych było 40 włók i karczma, a 11 lat później – 69 włók.

W 1868 r. Linowo Królewskie miało powierzchnię 708 ha i mieszkało tu 356 osób. Wieś posiadała szkołę, pocztę, parafię katolicką i stację kolejową. Linowo Królewskie należało do obwodu wójtowskiego Lisnówko. W 1944 r. Linowo Królewskie wraz z Linowem Szlacheckim i karczmą Popas zamieszkiwane było przez 598 osób.

Linówko – dawniej Linowo Szlacheckie – majątek szlachecki powstały na gruntach wsi Linowo. Właścicielami byli m.in. Marcin Walewski (1628r.), Adam i Bartłomiej Grzywnów (1687 r.), rodzina Czapskich (1689 r.). W 1858 r. we wsi oprócz dworu znajdował się browar, karczma, 7 chałup czynszowych i zabudowania gospodarcze. Właściciele tych dóbr rościli sobie prawo warzenia piwa, pędzenia wódki, sądownictwa i wolnego polowania, nie mając na to dokumentów. W 1868 r. linowo Szlacheckie miało powierzchnię 612,2 ha i 156 mieszkańców (98 katolików i 58 ewangelików). W miejscowości były 23 domy mieszkalne, w tym 9 prywatnych. W 1931 r. Linówko miało powierzchnię 673 ha i 276 mieszkańców. Wójtostwo było na miejscu. Obecnie Linówko należy do sołectwa Linowo.

Białobłoty

Białobłoty i Białobłotki – dobra i folwark w parafii Rywałd. Białobłoty wzmiankowano po raz pierwszy w 1386 r. Ówczesnymi właścicielami byli Dietrich i Jokusch, zobowiązani do służby wojennej (na rzecz Zakonu) w lekkiej zbroi. Według Goldbecka w 1789 r. wieś i folwark Białobłoty miały 8 domów, zaś wieś i folwark Białobłotki – 6 dymów. W 1910 r. Białobłoty i Białobłotki miały powierzchnię 458,2 ha, a mieszkańców było 229. Białobłoty należały do obwodu wójtowskiego Blizno. Białobłotki (należące do gminy Białobłoty) były osiedlem niesamodzielnym, w którym znajdowały się cztery domy. We wsi znajduje się klasycystyczny dworek z połowy XIX w.

Kitnówko

Dobra powstałe w XIV w. początkowo obejmujące 12 włók ziemi. W 1414 r. szkody wojenne Mikołaja z Kitnowa oszacowano na 40 grzywien. Kitnówko było własnością rycerską i miało obowiązek wystawienia jednej służby w zbroi lekkiej. Z wizytacji Strzesza z 1667 r. wiadomo, że Kitnówko należało do parafii Bursztynowo. W okresie późniejszym Kitnówko zostało podzielone na dwie części, właścicielami ich w 1682 r. były rodziny szlacheckie Wierzbowskich i Kitnowskich. W roku 1727 Wierzbowski sprzedał swoją część Andrzejowi Trankwitzowi. Części te przyjęły nazwę Trankwiczyna i Kitnowszczyzna. Do roku 1772 pierwsza z tych części kilkakrotnie zmieniała właściciela. Według Goldbecka w 1789 r. Kitnówko było wsią o 5 dymach. W XIX w. całe Kitnówko miało jednego właściciela. W 1890 r. dobra te liczyły 224 ha. W roku 1931 Kitnówko miało powierzchnię 224 ha i liczyło 85 mieszkańców. Kitnówko należało do obwodu wójtowskiego Linówko. W roku 1944 Kitnówko wraz z Rychnowem miało powierzchnię 797,6 ha i liczyło 494 mieszkańców. W roku 2000 wraz z Nowym Młynem tworzyło sołectwo Kitnówko – Nowy Młyn.

Nowy Młyn

Osada po raz pierwszy wzmiankowana w dokumentach w 1404 r. przy wyznaczaniu granic wsi Świecie nad Osą. Po bitwie pod Grunwaldem wieś ucierpiała ze szkodą na 400 grzywien. W roku 1682 miejscowość nie posiadała jeszcze praw szlacheckich. W 1896 r. Franciszek Conrad zmodernizował młyn wodny i zagrody. W 1924 r. gospodarstwo miało duże zadłużenie w banku. W II poł. XIX w. dobra rycerskie Nowy Młyn miały powierzchnię 325 ha, było 15 budynków, w tym 6 mieszkalnych, których zamieszkiwało 40 katolików i 34 ewangelików. Wójtostwo znajdowało się w Świeciu nad Osą. W roku 2000 Nowy Młyn zamieszkiwało 111 osób. Wraz z Kitnówkiem tworzył sołectwo Kitnówko-Nowy Młyn.

Partęczyny

Wieś należąca do biskupów pomezzańskich o nieznanej dokładnej dacie powstania. Z pewnością istniała przed 1300 rokiem, jednak po raz pierwszy w dokumentach wystąpiła w 1513 r. kiedy po zniszczeniach wojennych biskup Job na nowo ją obsadził. W 1607 r. we wsi było 10 gburów. W 1624 r. była karczma, a karczmarz miał prawo warzenia piwa i płacił 6 grzywien oraz musiał odstawić 6 kogutów lub 12 kur. W 1818 r. rząd pruski oddał 32 włóki na własność włościanom, w zamian za roczny czynsz w wysokości 268 talarów. W 1868 r. Partęczyny miały powierzchnię 1396 ha i mieszkało tu 659 osób. We wsi znajdowała się szkoła. Partęczyny należały do wójtostwa Goczałki.

Powiatok

Dobra rycerskie powstałe w 1427 r. na obszarze Bursztynowa, należały do komturstwa radzyńskiego. Wielki mistrz Paweł von Russdorf za wierność Zakonowi nadał wówczas Janowi Langemu 10 włók na prawie magdeburskim, pod warunkiem że mieszkańcy nie będą ich uprawiać. Nazwa Powiatok pojawiła się w 1667 r. w sprawozdaniu z wizytacji Strzesza. Według topografii Goldbecka z 1789 r. wieś szlachecka i folwark Powiatok liczyły 5 dymów. W 1868 r. wieś miała powierzchnię 264,1 ha, zamieszkiwana przez 60 katolików i 55 ewangelików w 7 budynkach mieszkalnych (łącznie we wsi było 13 budynków). W roku 1931 Powiatok był osiedlem niesamodzielnym, w którym było 19 budynków mieszkalnych.

Rychnowo

Wieś nad Osą posiadająca przywilej wystawiony przed 1400 r., który został zagubiony. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1404 r. – w dokumencie wspomniana jako wieś granicząca ze wsią Świecie (nad Osą). W 1650 r. król Jan Kazimierz potwierdził przywilej na wolne sołectwo. W 1789 r. w Rychnowie było 17 dymów. W 1868 r. we wsi były 54 budynki, w tym 24 domy mieszkalne, mieszkało tu 193 osoby (171 ewangelików, 21 katolików i 1 dysydent). W 1885 r. w Rychnowie było 28 domów mieszkalnych i 50 dymów. Wieś zajmowała powierzchnię 573 ha, a mieszkańców było 242 (211 ewangelików, 29 katolików i 2 dysydentów). Na miejscu była szkoła ewangelicka. W 1931 r. Rychnowo należało do wójtostwa Linówko.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

O indywidualnym charakterze gminy Świecie nad Osą stanowią zarówno historyczne struktury przestrzenne wielu wsi, sięgające nieraz XIV wieku, elementy rozplanowania dokumentujące historię rozwoju przestrzennego, jak i pojedyncze obiekty w skali poszczególnych miejscowości lub ich fragmentów. Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się na końcu opracowania.

Do elementów rozplanowania urbanistycznego o wartościach kulturowych, które kształtują historyczną tożsamość gminy i świadczą o jej walorach turystycznych zalicza się następujące zespoły obiektów architektonicznych:

1. Zespoły dworsko – parkowe w Linowie, Lisnowie, Mędrzycach, Nowym Młynie, Partęczynach, Szarnosiu, Świeciu nad Osą oraz Widlicach.
2. zespoły i obiekty architektoniczne o funkcji sakralnej - kościoły z cmentarzami przykościelnymi w Linowie i Lisnowie.
3. Cmentarze w Bursztynowie, Linowie, Lisnowie, Mędrzycach, Partęczynach, Rychnowie, Świeciu nad Osą.

Gmina Świecie nad Osą posiada szereg zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, pochodzących przede wszystkim z XIX i XX wieku. Należą do nich zespoły dworsko-parkowe, kościoły, domy, budynki przemysłowe i gospodarcze i inne. Część obiektów wpisanych pierwotnie do wojewódzkiej ewidencji zabytków utraciła swoje walory zabytkowe i należy rozważyć ich wykreślenie z gminnej ewidencji zabytków.

Charakterystyczną cechą gminy jest obecność licznych założeń dworsko-parkowo-folwarcznych, które zlokalizowane są w wielu miejscowościach gminy. Spora grupa z nich zachowana jest w dość dobrym stanie, choć najmniejsze z nich utraciły swoje walory przestrzenne wskutek przebudów i rozbiórek obiektów. Na terenie gminy Świecie nad Osą zlokalizowanych jest także kilkanaście nieczynnych obecnie, opuszczonych i w większości już zdewastowanych cmentarzy ewangelickich. Zostały one włączone do gminnej ewidencji zabytków. Do najważniejszych zabytków z terenu gminy należy zaliczyć następujące obiekty:

Kościół pw. św. Michała Archaniola w Linowie

Pierwsze wzmianki miejscowości sięgają XIII w., wtedy to właśnie, a dokładnie w 1293 r. mistrz krajowy Meinhard z Kwerfurtu ulokował wieś na prawie chełmińskim. W tym samym roku powstała parafia i zbudowano kościół - jest on więc jednym z najstarszych w diecezji chełmińskiej.

Pierwotnie służył celom obronnym, skutkiem czego poważnie ucierpiał podczas wojny polsko-krzyżackiej w 1414 r., został częściowo spalony. Prowizorycznie zabezpieczony, przetrwał w tym stanie aż do 1592 r., wtedy to został gruntownie odbudowany przez starostę radzyńskiego Jana Dąbrowskiego. Z tego okresu pochodzi dobudowana wieża. W 1854 r. nadbudowano wieżę, lecz już w 1907 r. zawaliła się. Rok później odbudowano ją, przywracając jej pierwotny wygląd. W marcu 1943 r. kościół został zdewastowany, natomiast w maju następnego roku urządzono tutaj magazyn odzieży i artykułów pierwszej pomocy dla dzieci niemieckich z terenów stałych bombardowań alianckich. Dzieła grabieży mienia kościelnego dopełnili żołnierze radzieccy w styczniu 1945 r. W latach 1970-75 przeprowadzono gruntowny remont.

Kościół w Linowie reprezentuje styl gotycki, jest orientowany. Wzniesiony został z kamienia narzutowego, na cokole, natomiast górna kondygnacja wieży powstała z cegły. Wyposażenie kościoła w większości pochodzi z XVIII w.; barokowy ołtarz główny wywodzi się z kościoła franciszkańskiego w Chełmnie, ołtarze boczne zaś z kościoła dominikanów, również w Chełmnie. Na uwagę zasługuje ponadto późnorenansowa ambona z 1604 r. i barokowy fotel.

Pałac w Linowie

Obiekt wybudowano w stylu neogotyku angielskiego, wyglądający, dzięki wysokiej wieży zwieńczonej krenelazem jak prawdziwy zameczek. Najstarszą częścią pałacu był budynek pochodzący jeszcze z XVIII wieku, do którego rodzina von Bielerów z Mełna w latach 1861-1880 dostawiła wieloboczną wieżę i rozbudowała zwieńczony małymi wieżyczkami nowy korpus mieszkalny. Po wojnie majątek i pałac znacjonalizowano, a w latach 60-tych wyburzono jego północną część – stary dwór i zastąpiono nowym, piętrowym budynkiem mieszkalnym. Dwór otacza park ze stawami założony w połowie XIX wieku. W sąsiedztwie również zabudowa gospodarcza wraz z podwórzem gospodarczym, wpisany do rejestru zabytków.

Pałac w Lisnowie

Pałac został wzniesiony prawdopodobnie staraniem Pawła von Biberstein-Orzechowskiego, a jego budowę zakończono w 1696 r. Obecny kształt uzyskał tuż przed połową XIX wieku, kiedy stał się własnością Augusta Pettersona. Jednak o tym, że jego mury są starsze, świadczył widniejący nad wejściem do budynku tynkowy kartusz datą "1696", który został zniszczony podczas remontu w latach 1969-70.

Jest to budynek w stylu eklektycznym, murowany z cegły i otynkowany, cały kolebkowo podpiwniczony. Piętrowy z mieszkalnym poddaszem, założony na planie nieregularnym, o bogato rozczłonkowanej bryle. Przykryty jest pseudomansardowym dachem z lukarnami. Elewacja frontowa ośmioosiowa z trójosiowym ryzalitem, który jest poprzedzony filarowym gankiem, dźwigającym balkon pierwszego piętra. W zachodniej części tej elewacji znajduje się pięcioboczna, trójkondygnacyjna wieża widokowa, zakończona wielobocznym, ostrym dachem.

Wnętrza pałacu są częściowo przebudowane. Centralnym pomieszczeniem gmachu jest salon, który pełnił funkcję sali balowej. Zachowały się w nim liczne, bogato zdobione sztukaterie oraz stiukowe

portale drzwiowe. Do naszych czasów przetrwał również kominek w części parterowej hallu oraz sklepienie krzyżowe wschodniego korytarza. We wnętrzach ponadto zachowały się: barokowa więźba dachowa, barokowy układ dwubiegowych schodów z sieni na pierwsze piętro oraz barokowa balustrada na schodach łączących drugą kondygnację ze strychem.

Z zabudowań gospodarczych na uwagę zasługują spichlerz i stajnia wybudowana za czasów A. T. Petersona. Niedaleko pałacu znajduje się dawna rządcówka z bogatym eklektycznym detalem architektonicznym. Pałac otacza park krajobrazowy, założony w połowie XIX wieku, obecnie bardzo zaniedbany, ale ciekawy pod względem dendrologicznym. Wśród starodrzewu znajduje się 20 pomników przyrody.

Dwór w Mędrzycach

Dwór wzniosła rodzina von Kossów w pierwszej połowie XIX w. Przy końcu tegoż stulecia został rozbudowany. Jego pierwotna bryła składała się z wybudowanej na planie wydłużonego prostokąta środkowej części parterowej. Budynek jest murowany, podpiwniczony z otynkowanymi ścianami zewnętrznymi. Wejście składa się z ryzalitu zwieńczonego trójkątnym gładkim szczytem. Od strony parku znajduje się weranda ze schodami. W Mędrzycach oprócz dworu i grodziska zobaczyć można gorzelnię z 1904 r. na terenie dawnego folwarku, stodoły, stajnie oraz czworaki z 1870 r.

Grodzisko w Świeciu nad Osą

W Świeciu nad Osą zachowały się fragmenty grodziska, który jest jednym z najlepiej zachowanych grodzisk i jednym z największych na dawnej ziemi chełmińskiej. Grodzisko to podobno liczyło powierzchnię ponad 5800 m². Gród wypiętrza się około 25 m ponad dno rynny rzeki Lutryny, malowniczo rysując się w terenie swym potężnym masywem, już z daleka widocznym. Najbardziej widoczny jest od strony południowej oraz zachodniej. Pierwsze zapiski dziejów dotyczą wieku X, kiedy urzędem władali tutaj Piastowie. Mieli oni wybudować ten obiekt na sztucznie usypanej kopule dodatkowo obwałowanej i wzmocnionej fortyfikacjami drewniano-ziemnymi. Stała się ona nadgranicznym grodem i to największym w północnej ziemi chełmińskiej. Całość stanowiły dwie części: jedna obronna z podgrodzium i druga ta główna (część wyższa) pełniąca kiedyś rolę grodu właściwego, której obszar wyliczono na 3800 m².

Po latach na pozostałościach grodu przeprowadzono badania archeologiczne ujawniające nawarstwienia kulturowe przede wszystkim na majdanie, dochodzącym do 2,5 m głębokości. Okazało się, że gród używano co najmniej dwa razy w odstępach czasowych. Po pierwszej fazie, która obliczana jest mniej więcej na wiek X do XII znaleziono relikty zabudowy mieszkalnej w części majdanu. Kolejne znaleziska potwierdzają jakoby w drugiej fazie gród zamieszkiwany był w wiekach XII-XIV, o czym świadczą nawarstwienia kulturowe zarówno na podgrodziu, jak i w grodzie właściwym. Współcześnie archeolodzy przeprowadzając badania wykopaliskowe znaleźli na terenie dawnego grodziska tysiące części przedmiotów świadczących o zamieszkaniu tego obszaru. Do takich należą przede wszystkim naczynia z ceramiki, ale również fragmenty ozdób stroju czy narzędzi militarnych. Dzisiaj należą one do zabytków i są udostępniane w muzeach historycznych ziemi chełmińskiej. Według historyków gród przestał istnieć około 1217 roku. Natomiast w XIV wieku, za czasów osiedlenia w tych rejonach Krzyżaków, prawdopodobnie wzniesiono w tym miejscu obiekt, który służył za warownię - siedzibą rycerską lub był miejscem urzędowania krzyżackiego urzędnika. Zwiedzający docierają tu przede wszystkim dzięki utworzonej trasie turystycznej jaką jest „Szlak grodzisk ziemi chełmińskiej”.

Grodziska w Mędrzycach

Około 100 m od koryta rzeki Osy znajdują się: I grodzisko późnośredniowieczne, stożkowe zamieszkałe w XIV-XV wieku oraz II grodzisko wczesnośredniowieczne zamieszkałe w XII-XIII wieku. Grodzisko młodsze jest grodziskiem jednoczłonowym, stożkowate, sztucznie usypane w kształcie nieregularnego trójkąta o powierzchni ok. 5000 m², z łukowatym wałem zaporowym od strony wysoczyzny oraz najprawdopodobniej pozostałościami po wale obwodowym i fosie.

Obecnie relikw tego późnośredniowiecznego gródka, mocno zdeformowany, ma formę wydłużonego kopca o rozmiarach 12 na 25 m, o wypiętrzeniu dochodzącym do 4 metrów ponad poziom otaczających go łąk, z płaską powierzchnią górną o wymiarach 6 na 17 metrów. Wnętrze obiektu (podzielone zapewne niewielkim wałem na dwie części) zajmuje powierzchnię ok. 1500 m². Warownię usytuowano przy krawędzi rynny subglacjalnej. Funkcjonowanie grodu obronnego datuje się na XII

i początek XIII w. W 1285 roku gród w Mędrzycach po raz pierwszy wymieniono w źródłach pisanych. Stanowił on wówczas własność zakonu krzyżackiego. W trakcie przeprowadzonych badań powierzchniowych nie ujawniono na grodzisku, ani też w jego pobliżu, materiału zabytkowego. Jego chronologię można jedynie hipotetycznie odnieść do późnego średniowiecza.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Najstarsze ślady osadnictwa zarejestrowane na omawianym terenie wiążą się z epoką kamienia. Czerpiąc źródła utrzymania z myślistwa i zbieractwa, grupy ludzkie zorganizowane w niewielkie społeczności, aby przeżyć, musiały odbywać nieustanne wędrówki (podążanie za stadami zwierząt łownych). Krótkotrwałe osiedlanie się tych grup mogło nastąpić tylko na terenach dostarczających stałych źródeł utrzymania. Ze względu właśnie na krótkotrwałość zamieszkania tych grup w jednym miejscu i tworzenie obozowisk niewielkich rozmiarów stanowiska z tej epoki są niezwykle rzadkością. Na terenie gminy Świecie nad Osą najwięcej takich stanowisk występuje w okolicach miejscowości Partęczyny, Szarnoś, Kitnówko, Świecie nad Osą oraz Rychnowo. Należy je uznać za niezwykle cenne dla poznania najwcześniejszych okresów rozwoju kulturowego człowieka.

Rozwój osadnictwa następuje dość gwałtownie w epoce neolitu (młodsza epoka kamienia). W okresie tym, trwającym blisko 3 tys. lat (4 500 – 1 500 lat p.n.e.), społeczności neolityczne zasiedliły wszystkie nisze ekologiczne korzystne ze względu na ich poziom rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego (gospodarka nastawiona na prymitywną uprawę roli i chów zwierząt wraz z ciągłym wykorzystywaniem zbieractwa i łowiectwa). Pozostałości osiedli tych społeczności to głównie obiekty niewielkich rozmiarów. Teren gminy Świecie nad Osą jest równomiernie i stosunkowo mocno nasycony stanowiskami z tej epoki.

W okresie następnym, epoce brązu i wczesnych fazach epoki żelaza, obserwuje się wzrost powierzchni osad. Jest to świadectwem zwiększającej się liczebności grup ludzkich, które wspólnie eksploatują już jeden mikroregion. Zauważalne jest jednak preferowanie przez społeczności z tego przedziału chronologicznego podobnych niszek ekologicznych, jak w epokach wcześniejszych (determinacja spowodowana warunkami naturalnymi terenu). Tendencja do umacniania i intensywnego wykorzystania pod osadnictwo terenu obecnej gminy Świecie nad Osą potwierdzona jest znaleziskami datowanymi na późny okres lateński i okres wpływów rzymskich (przełom er). Pojawiają się wówczas rozległe, nawet kilkunastohektarowe osady z wydzielonymi częściami produkcyjnymi, tworzące wyraźne struktury mikroregionalne. Stanowiska z tego okresu obecne są w okolicy większości miejscowości gminy..

Wczesne średniowiecze to okres intensywnego rozwoju osadnictwa na opisywanym terenie. Ich potwierdzeniem niewątpliwie jest intensywna sieć osadnictwa (przede wszystkim osady otwarte) datowana na ten okres, obejmująca wszystkie miejscowości gminy. Bardzo duża liczba stanowisk we wszystkich miejscowościach gminy pochodzi z okresu późnego średniowiecza i nowożytnego. Związane są one przede wszystkim z dalszym rozwojem osadnictwa na tych terenach oraz zakładaniem nowych jednostek osadniczych.

Do szczególnie ważnych stanowisk należy zaliczyć średniowieczne grodziska wpisane do rejestru zabytków znajdujące się w miejscowościach Lisnowo, Mędrzyce oraz Świecie nad Osą.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp. Są one kultywowane np. przy okazji organizowanych corocznie Dożynek Gminnych.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Świecie nad Osą.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▣ Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki ▣ Obecność obszarów chronionej przyrody ▣ Bliskość dużego ośrodka miejskiego - Grudziądz ▣ Położenie siedziby Gminy w jej centrum ▣ Obecność wartościowych obiektów i zespołów obiektów (w tym dworsko-folwarcznych) wpisanych do gminnej ewidencji zabytków ▣ Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej ▣ Obecność założeń zieleni komponowanej ▣ Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów wpisanych do gminnej ewidencji 	<ul style="list-style-type: none"> ▣ Brak dobrej dostępności kolejowej ▣ Duża odległość od siedziby województwa ▣ Niewielka liczba miejsc noclegowych, gastronomicznych i infrastruktury turystycznej ▣ Brak punktu informacji turystycznej ▣ Coraz większy wpływ nowoczesnego osadnictwa na charakter zabudowy miejscowości w gminie ▣ Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków ▣ Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego

<p>zabytków</p> <ul style="list-style-type: none"> ▣ Obecność na terenie Gminy szlaków turystycznych ▣ Bogata w informacje gminna witryna internetowa ▣ Czystość środowiska ▣ Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy ▣ Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy ▣ Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń 	<ul style="list-style-type: none"> ▣ Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych ▣ Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego ▣ Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego ▣ Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych ▣ Zła sytuacja finansowa części właścicieli obiektów zabytkowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▣ Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków ▣ Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków ▣ Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów ▣ Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości ▣ Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne ▣ Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby ▣ Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki ▣ Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) ▣ Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) ▣ Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd. ▣ Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych ▣ Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych ▣ Komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego 	<ul style="list-style-type: none"> ▣ Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu ▣ Zmiany w układach ruralistycznych, związane z nową zabudową ▣ Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych ▣ Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych ▣ Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska ▣ Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów ▣ Zanik tradycji i tożsamości regionalnych ▣ Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego ▣ Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych ▣ Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe ▣ Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy

i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Należy podkreślić, że gmina w ostatnich latach przeznaczała środki budżetowe na inwestycje związane z zabytkami, jednak ze względu na trudną do przewidzenia sytuację finansową jednostek samorządu terytorialnego na chwilę obecną nie jest możliwe przewidzenie wysokości dochodów budżetowych, a co za tym idzie wskazanie dalszych inwestycji. Gmina świadoma jest swojej roli w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i w przypadku wygosparowania środków finansowych harmonogram działań inwestycyjnych niniejszego programu zostanie zaktualizowany. W międzyczasie prowadzony będzie szereg działań tzw. „miękkich”, które skupiać się będą na promocji turystycznej obiektów zabytkowych, a także na kształtowaniu edukacyjnym mieszkańców poprzez udostępnianie informacji związanych z historią regionu i wsparcie dla inicjatyw przybliżających lokalne zwyczaje i tradycje kulturowe. Zdecydowana większość obiektów w GEZ nie jest własnością komunalną, stąd gmina ma ograniczone pole działania przy przeprowadzaniu inwestycji.

PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy ;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- coroczne przeznaczanie środków z budżetu gminy w ramach dotacji celowej na rewaloryzację obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2022-2025 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy. Przewidziane aktualizacje obejmują perspektywę dwuletnią, raport z aktualizacji dołączany jest do sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

3. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowych drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

4. Przeznaczenie środków budżetowych na inwestycje związane z zasobem zabytkowym Gminy

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym Gmina Świecie nad Osą planuje zabezpieczanie środków budżetowych na inwestycje związane z ochroną dziedzictwa kulturowego. Należy tu podkreślić, że ze względu na niepewną sytuację dotyczącą przychodów JST ze względu na okres popandemiczny oraz zmiany podatkowe nie ma możliwości dokładnego przewidywania wysokości środków budżetowych. W okresie obowiązywania niniejszego programu do realizacji po uzyskaniu wsparcia zewnętrznego wyznacza się budowę wież widokowych w obrębie zabytkowych grodzisk w Świeciu nad Osą i Lisnowie. W ramach inwestycji zostaną wybudowane dwie wieże widokowe w obrębie geodezyjnym Świecie nad Osą na działce nr 429/7 i w obrębie geodezyjnym Lisnowo na działce nr 131/2. Planuje się budowę wież w technologii drewnianej na rzucie kwadratu o wymiarach dostosowanych do ukształtowania terenu o wysokości do 25 m z tarasami widokowymi na około 4 poziomach. Do każdej z wież zostaną wykonane dojścia w technologii zachowującej ład przestrzenny i uzgodnionej z konserwatorem zabytków. W miejscowościach tych znajdują się tereny widokowe na średniowiecznych grodziskach, z których roztaczają się przepiękne panoramy miejscowości. Wieże będą punktem kulminacyjnym istniejącej ścieżki edukacyjno-dydaktycznej "wokół grodziska" w Świeciu nad Osą i "niebieskiego szlaku pieszego" w Lisnowie. Rozległa obserwacja terenu z tarasów widokowych wież, osłoniętych przed deszczem i słońcem, stanowić będzie ciekawą atrakcję zarówno dla mieszkańców jak i turystów. Inwestycja ta pozwoli na rozwój gminy w sferze turystycznej przy wykorzystaniu istniejącego potencjału, a to z kolei korzystnie wpłynie na społeczność lokalną. Dzięki przedsięwzięciu tereny popiegierowskie staną się atrakcyjne i będą przyciągać turystów i inwestorów.

Koszt inwestycji zamyka się w kwocie 4 000 000 złotych, uzależniony jest od pozyskania finansowania zewnętrznego. Prace przewidziane są na lata 2022-2025.

4. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;
- przybliżenie zasobu archeologicznego gminy, szczególnie poprzez udostępnianie informacji na temat historycznych grodzisk;
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy;
- postawienie na innowacyjność projektów;

5. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;
- udział w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;

- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

6. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerzego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego Miasta i regionu;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Świecie nad Osą powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. WKZ),

finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi),

społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),

kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),

koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,

- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu,

wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjność regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadaniem dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).
4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.

3. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada br. i 31 marca następnego. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.

4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.

5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;

17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

UWAGA – sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;
- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9.

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:

- wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
- autorów tekstów i opracowań,
- redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.

2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
- koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
- koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgową (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).

5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;
- 2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;

2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj. • budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;

- roboty budowlane – prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;
- przebudowa (modernizacja) – wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;
- remont – wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);
- urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;
- nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych;
- koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;
- koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- instrumenty i akcesoria muzyczne;
- sprzęt komputerowy i oprogramowanie;
- urządzenia biurowe;
- meble;
- systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;
- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;
- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);
- środki transportu służące działalności kulturalnej;
- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;
- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;
- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji – koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich – współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

„Zabytek Zadbane” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz

ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewitalizację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;

- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:

zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,

stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i ewidencji zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny posiada wiele możliwości wspierania inwestycji związanych z rewitalizacją. Tryb naboru wniosków odbywa się zazwyczaj w trybie konkursowym, ogłaszanym w zależności od harmonogramu realizacji RPO. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe związane przez uprawnionych beneficjentów Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY ŚWIECIE NAD OSĄ

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW					
LP	MIEJSCOWOŚĆ	NR	OBIEKT	NR EWID. DZ.	DATOWANIE
1.	Białobłoty		Park dworski	28	2 poł. XIX w.
2.	Białobłoty	18	Dwór w zespole podworskim	28	3 ćw. XIX w.
3.	Bursztynowo	14	Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Boboli	2	1938 r.
4.	Bursztynowo		Cmentarz parafialny	197	k. XIX w.
5.	Bursztynowo	7	Budynek mieszkalny	177/1	przeł. XIX/XX w.
6.	Bursztynowo	15	Plebania	139/2	koniec XIX w.
7.	Bursztynowo	45	Szkoła podstawowa	258/3	1 ćw. XX w.
8.	Bursztynowo	56	Dworzec kolejowy	192/3	k. XIX w.
9.	Bursztynowo	57	Budynek mieszkalny/d.kolejowy/ Szkoła podstawowa, ob.	192/4	pocz. XX wieku
10.	Bursztynowo	60	budynek mieszkalny	49/4	k. XIX w.
11.	Bursztynowo	62	Budynek mieszkalny	82/2	1 ćw. XX w.
12.	Bursztynowo	63	Budynek mieszkalny	82/2	1 ćw. XX w.
13.	Bursztynowo	82	Dom w zagrodzie	86/5	4 ćw. XIX w.
14.	Bursztynowo		Cmentarz ewangelicki	301	2 poł. XIX w.
15.	Bursztynowo		Cmentarz ewangelicki	31/1	2 poł. XIX w.
16.	Bursztynowo		Aleja przydrożna lipowa	działka nr 92 (obr. 0002)	przeł. XIX/XX w.
17.	Bursztynowo		Aleja przydrożna klonowo-lipowo-jesionowa Bursztynowo-Linowo-Świecie n. Osą	działka nr 2 (obr. 0002), działka nr 161, 156, 155/1, 118 (obr. 0004), działka nr 22/1, 123/1 (obr. 0009)	przeł. XIX/XX w.
18.	Karolewo		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	część działki nr 65/3, obręb 0010 Szarność	l. 1835 - 1910 r.
19.	Karolewo		Park dworski	część działki nr 65/3, obręb 0010 Szarność	k. XIX w.
20.	Karolewo	7	Dwór	65/3, obręb 0010 Szarność	1895-1910
21.	Karolewo		Stodoła w zespole podworskim (fragment)	65/3, obręb 0010 Szarność	pocz. XIX w.
22.	Kitnówko		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	38/2, część dz. nr: 38/1	XIX /XX w.
23.	Kitnówko		Park dworski	38/6, 38/5, część dz. nr: 38/1, 77/2	k. XIX w.
24.	Kitnówko		Owczarnia w zespole podworskim, ob. obora	38/1	XIX /XX w.

25.	Kitnówko		Świniarnia, ob. magazyn zbożowy	38/2	
26.	Kitnówko	3	Dwojak w zespole podworskim	39	XIX /XX w.
27.	Kitnówko	2-2B	Czworak w zespole podworskim	40, 44/2	XIX /XX w.
28.	Linowo		Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	133	
29.	Linowo		Cmentarz przykościelny	133	XIV w., 1 poł. XIX w.
30.	Linowo	4	Pałac	139/18	
31.	Linowo		Park	139/17, 139/16, część dz. nr 139/18	
32.	Linowo		Budynek inwentarski ze spichlerzem	139/18	
33.	Linowo		Podwórze gospodarcze	część dz. nr 139/18	
34.	Linowo		Cmentarz rodowy	3278	2 poł. XIX w.
35.	Linowo		Brama wjazdowa przy budynku gospodarczym zespołu podworskiego	139/18	2 poł. XIX w.
36.	Linowo	14	Czworak z budynkiem gospodarczym	139/4	k. XIX w.
37.	Linowo	1	Dworzec kolejowy - budynek główny	150/1	k. XIX w.
38.	Linowo		Dworzec kolejowy - budynek spedycji	150/1	k. XIX w.
39.	Linowo	2	Dworzec kolejowy - budynek mieszkalny	150/1	k. XIX w.
40.	Linowo	28	Plebania	134	k. XIX w.
41.	Linowo	28	Budynek gospodarczy przy plebanii	134	koniec XIX w.
42.	Linowo	31	Budynek mieszkalny	106	przeł. XIX/XX w.
43.	Linowo	36	Szkoła podstawowa	99/1	ok.. 1905 r.
44.	Linowo	65	Rządcówka	45/55, 45/91	przeł. XIX/XX w.
45.	Linowo	65	Stajnie	45/111,45/91	przeł. XIX/XX w.
46.	Linowo		Cmentarz ewangelicki	47	2 poł. XIX w.
47.	Lisnowo-Zamek		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	część działki nr: 212	XVII w. - 3 ćw. XIX w. 1917 r.
48.	Lisnowo-Zamek		Pałac	212	
49.	Lisnowo-Zamek		Park	część dz. nr: 212, 180/5, 211/2	
50.	Lisnowo-Zamek	2	Rządcówka	212	
51.	Lisnowo-Zamek		Ruiny grobowca rodowego	212	
52.	Lisnowo-Zamek		Cmentarz rodowy na terenie parku	212	2 poł. XIX w.
53.	Lisnowo-Zamek		Spichlerz w zespole podworskim	212	3 ćw. XIX w.
54.	Lisnowo-Zamek		Stajnia w zespole podworskim	212	3 ćw. XIX w.

55.	Lisnowo-Zamek		Stodoła I w zespole podworskim	212	4 ćw. XIX w.
56.	Lisnowo-Zamek		Obora w zespole podworskim	212	k. XIX/XX w.
57.	Lisnowo-Zamek	1	Kuźnia, warsztat, magazyn w zespole podworskim	212	przełom XIX/XX w.
58.	Lisnowo-Zamek	6	Dom ogrodnika w zespole podworskim	210	1 dekada XX w.
59.	Lisnowo-Zamek	7	Budynek gospodarczy ogrodnika w zespole podworskim	209	1 dekada XX w.
60.	Lisnowo-Zamek	3	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	254	
61.	Lisnowo-Zamek	4	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	253	pocz. XX w.
62.	Lisnowo-Zamek	8	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	251	pocz. XX w.
63.	Lisnowo	11-11a	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	240, 241/1	przełom XIX/XX w.
64.	Lisnowo	13	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	224	przełom XIX/XX w.
65.	Lisnowo-Zamek	17	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	193	przełom XIX/XX w.
66.	Lisnowo	5	Szkoła, ob. budynek mieszkalny	98/4	przełom XIX/XX w.
67.	Lisnowo	8	Dom	101/10	przł. XIX/XX w.
68.	Lisnowo	18	Dom	88/2	1 ćw. XX w.
69.	Lisnowo	23	Dom	95	przełom XIX/XX w.
70.	Lisnowo		Magazyn	95	1 ćw. XX w.
71.	Lisnowo	23a	Magazyn	94	
72.	Lisnowo	25	Budynek mieszkalny	97/8	ok.. 1900 r.
73.	Lisnowo	27	Dom	105	1896 r.
74.	Lisnowo	28	Poczta	106/1	koniec XIX w.
75.	Lisnowo	35	Dom	110	4 ćw. XIX w.
76.	Lisnowo		Magazyn	101/8	przeł XIX/XX w.
77.	Lisnowo		Cmentarz przykościelny	100	XIV w., 1939 r.
78.	Lisnowo		Cmentarz ewangelicki, nast. katolicki parafialny	część dz. nr 228	pocz. XX w., 1960 r.
79.	Lisnowo		Cmentarz ewangelicki (stary)	część dz. nr 228	1 poł. XIX w.
80.	Lisnowo		Aleja przydrożna lipowa Świecie n. Osą-Lisnowo	działka nr 36 (obr. 0010), działka nr 124/1 (obr. 0005)	2 poł. XIX/XX w.

81.	Lisnowo		Aleja przydrożna lipowo-jesionowo-klonowo-jaworowa Widlice-Lisnowo	działka nr 17/1 i działka nr 90/1 (obr. 0006), działka nr 126 (obr. 0005)	2 poł. XIX/XX w.
82.	Lisnowo	10	Szkoła podstawowa	15/4, 15/5	ok. 1906 r.
83.	Lisnowo	10	Stodoła w zagrodzie	15/4, 15/5	ok. 1905 r.
84.	Mędrzyce		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	część działki nr: 29/7, 29/16, 7	XVIII/XIX w. - 1911 r.
85.	Mędrzyce	1-2	Dwór	29/7	pocz. XIX w., rozb. 1890 r.
86.	Mędrzyce		Park	część dz. nr: 29/16, 29/7, 7	
87.	Mędrzyce		Spichlerz	29/7	
88.	Mędrzyce		Gorzelnia	29/7	
89.	Mędrzyce		Stajnia	29/7	
90.	Mędrzyce		Grobowiec rodowy	29/16	
91.	Mędrzyce		Cmentarz rodowy na terenie parku	29/16	XIX/XX w.
92.	Mędrzyce		Brama wjazdowa przy stodole II	29/7	pocz. XX w.
93.	Mędrzyce		Barama wjazdowa przy stajni	29/7	przeł. XIX/XX w.
94.	Mędrzyce		Garaż maszyn w zespole podworskim	29/7	1903-1911 r.
95.	Mędrzyce		Kuźnia, warsztat z magazynem w zespole podworskim	29/7	1903-1911 r.
96.	Mędrzyce		Stodoła I w zespole podworskim	29/7	1903-1911 r.
97.	Mędrzyce		Stodoła II w zespole podworskim	29/7	1903-1911 r.
98.	Mędrzyce		Obora w zespole podworskim	29/7	1903-1911 r.
99.	Mędrzyce		Piwnica ziemna w zespole podworskim	29/7	pocz. XX w.
100.	Mędrzyce	9	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	31/7, 31/8	pocz. XX w.
101.	Mędrzyce	8	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	29/12	pocz. XX w.
102.	Mędrzyce	7	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	29/11	pocz. XX w.
103.	Mędrzyce	6	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	39/8, 39/9	pocz. XX w.
104.	Nowy Młyn		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	część działki nr: 91/15, obręb Kitnówko	l. 70. XIX - l. 40. XIX w. .
105.	Nowy Młyn		Park dworski i dawne założenie młyńskie	91/13, 93, 94/1, 91/14, część dz. nr: 91/15, 99, obręb Kitnówko	XIX w.

106.	Nowy Młyn	1	Dwór z oficyną w zespole podworskim	91/15, obręb Kitnówko	1870 - 1880 r.
107.	Nowy Młyn	1	Oficyna w zespole podworskim	91/15, obręb Kitnówko	1870-1880 r.
108.	Nowy Młyn		Stajnia, powozownia, spichlerz w zespole podworskim	91/15, obręb Kitnówko	1870-1880 r.
109.	Nowy Młyn		Stodoła murowana w zespole podworskim	91/15, obręb Kitnówko	1870-1880 r.
110.	Nowy Młyn		Stodoła drewniana w zespole podworskim	91/15, obręb Kitnówko	pocz. XX w.
111.	Nowy Młyn	3	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	71/2, obręb Kitnówko	3 ćw. XIX w.
112.	Nowy Młyn	4	Dom mieszkalny w zespole podworskim	71/3, obręb Kitnówko	1940 r.
113.	Partęczyny - Babki	30	Dwór z dawnego zespołu dworskiego "Babki"	część działki 78/6, obręb Partęczyny	2 poł. XX w.
114.		29	Budynek mieszkalny w zespole podworskim "Babki"	54/1	
115.	Partęczyny - Babki	29	Budynek gospodarczy w zespole podworskim "Babki"	54/1	2 poł. XIX w.
116.	Partęczyny - Babki	29	Stajnia w zespole podworskim "Babki"	55/8	2 poł. XIX w.
117.	Partęczyny - Babki	29	Obora w zespole podworskim "Babki"	54/1	
118.	Partęczyny - Babki	26	Czworak w zespole podworskim "Babki"	79	2 poł. XX w.
119.	Partęczyny - Babki		Remiza strażacka w zespole podworskim "Babki"	57/2	2 poł. XX w.
120.	Partęczyny - Babki	23	Karczma	66/1	pocz. XX w.
121.	Partęczyny - Babki	22	Kuźnia, ob. budynek mieszkalny	80	pocz. XX w.
122.	Partęczyny - Babki	31	Mleczarnia	108/5	
123.	Partęczyny - Babki		Kapliczka przy skrzyżowaniu dróg	108/3	
124.	Partęczyny	3	Czworak w zespole podworskim "Leistenau Schloss"	208/1	2 poł. XX w.
125.	Partęczyny	4	Dom	201/3	1 ćw. XX w.
126.	Partęczyny	5	Dom w zagrodzie	238	pocz. XX w.
127.	Partęczyny	6	Dom w zagrodzie	194/3	pocz. XX w.
128.	Partęczyny		Obora w zagrodzie nr 6	194/3	pocz. XX w.
129.	Partęczyny	7	Budynek gospodarczy	235	4 ćw. XIX w.
130.	Partęczyny	8	Dom w zagrodzie	188/2	pocz. XX w.
131.	Partęczyny		Chlewnia w zagrodzie nr 8	188/2	pocz. XX w.
132.	Partęczyny		Stodoła w zagrodzie nr 8	188/2	pocz. XX w.
133.	Partęczyny		Obora w zagrodzie nr 8	188/2	pocz. XX w.
134.	Partęczyny	9	Dom w zagrodzie	183/7	pocz. XX w.
135.	Partęczyny	10	Dom w zagrodzie	234/5	pocz. XX w.
136.	Partęczyny	14	Dom w zagrodzie	179/1	pocz. XX w.
137.	Partęczyny	15	Dom w zagrodzie	170	pocz. XX w.
138.	Partęczyny	16	Szkoła	169/5	pocz. XX w.
139.	Partęczyny	17	Dom w zagrodzie	158	pocz. XX w.
140.	Partęczyny	19	Dom w zagrodzie	175/2	1906 r.

141.	Partęczyny	63	Dom w zagrodzie	339/1	ok.. 1910 r.
142.	Partęczyny		Budynek gospodarczy w zagrodzie nr 63	339/1	ok.. 1910 r.
143.	Partęczyny		Stodoła w zagrodzie nr 63	339/1	ok.. 1910 r.
144.	Partęczyny		Stodoła w zagrodzie nr 64	248	pocz. XX w.
145.	Partęczyny		Obora w zagrodzie nr 68	251	pocz. XX w.
146.	Partęczyny	69	Dom w zagrodzie	337/1	pocz. XX w.
147.	Partęczyny	73/74	Dom w zagrodzie	272/3	pocz. XX w.
148.	Partęczyny	77	Szkoła	269/1	1 poł. XX w.
149.	Partęczyny	80/81	Dom nauczyciela	261/10, 261/3	k. XIX w.
150.	Partęczyny		Cmentarz ewangelicki	152	pocz. XX w.
151.	Rychnowo	12	Dom	15	4 ćw. XIX w.
152.	Rychnowo	19	Dom	300/2	1 ćw. XX w.
153.	Rychnowo	26a-26b	Dom	61/1, 62/1	przeł. XIX/XX w.
154.	Rychnowo	26 a	Budynek gospodarczy	61/1	4 ćw. XIX w.
155.	Rychnowo	27a-27b	Dom	207,208	1904 r.
156.	Rychnowo	22	Dom	34/1	1911 r.
157.	Rychnowo	28	Szkoła	210, 215	1 ćw. XX w.
158.	Rychnowo-Garnki	36	Dom w zagrodzie	125	1909 r.
159.	Rychnowo-Garnki		Obora w zagrodzie	125	1 ćw. XX w.
160.	Rychnowo		Cmentarz ewangelicki	183	2 poł. XIX w.
161.	Rychnowo		Aleja przydrożna lipowa Rychnowo-Powiatok	158/1 (obr. 0009), 162 (obr. 0002)	przeł. XIX/XX w.
162.	Szarność		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	część dz. nr: 27/8	ok.. 1900 - l. 40. XX w.
163.	Szarność		Park dworski	część dz. nr: 27/8, 27/26	
164.	Szarność	16	Rządcówka w zespole podworskim	27/8	2 ćw. XX w.
165.	Szarność		Stajnie w zespole podworskim	27/8	lata 40. XX w.
166.	Szarność		Spichlerz w zespole podworskim	27/8	1942 r.
167.	Szarność		Wozownia i hala maszyn w zespole podworskim, ob. magazyn	27/8	1944 r.
168.	Szarność		Stodoła murowana ob. magazyn w zespole podworskim	27/8	2 ćw. XX w.
169.	Szarność		Stodoła drewniana w zespole podworskim	27/8	lata 40. XX wieku
170.	Szarność		Garaż w zespole podworskim	27/8	2 ćw. XX w.
171.	Szarność	11	Dom robotników folwarcznych	27/29, 27/31, 27/30	pocz. XX w.
172.	Szarność	13	Dom robotników folwarcznych	27/19	lata 40. XX w.
173.	Szarność	14	Dom robotników folwarcznych	27/10	lata 40. XX w.
174.	Szarność	15	Dom robotników folwarcznych	27/20	lata 40. XX w.
175.	Szarność	17	Dom robotników folwarcznych	27/7	lata 40. XX w.
176.	Szarność	9	Dworzec kolejowy	16/1	koniec XIX w.
177.	Szarność		Magazyn /bagażowo,towarowy/	16/1	koniec XIX w.

178.	Świecie n. Osą		Układ ruralistyczny Świecia n. Osą - wielodrożnica		pocz. XIII w.
179.	Świecie n. Osą		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	część działek nr: 464/67, 464/30	poł. XIX - pocz. XX w.
180.	Świecie n. Osą		Park dworski	część dz. nr 464/30	2 poł. XIX w.
181.	Świecie n. Osą	32	Dwór w zespole podworskim	463/30	przeł. XIX/XX w.
182.	Świecie n. Osą		Spichlerz w zespole podworskim	464/67	k. XIX w.
183.	Świecie n. Osą		Chlewnia w zespole podworskim	464/67	po 1920 r.
184.	Świecie n. Osą	16-16a	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	429/4, 429/6	pocz. XX w,
185.	Świecie n. Osą	17	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	427	ok. 1920 r.
186.	Świecie n. Osą	18	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	429/1, 429/2	
187.	Świecie n. Osą	33	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	464/10	1923 r.
188.	Świecie n. Osą		Budynek gospodarczy w zagrodzie nr 33	464/10	1923 r.
189.	Świecie n. Osą	64	Dom w zespole dóbr młyńskich	363/27	ok. poł. XIX w.
190.	Świecie n. Osą	37	Młyn w zespole dóbr młyńskich	350/4	1890-1900 r.
191.	Świecie n. Osą	57	Stodoła w zespole dóbr młyńskich	363/30	XIX /XX w.
192.	Świecie n. Osą	61	Dom robotników folwarcznych w zespole młyńskim	363/6	pocz XX w.
193.	Świecie n. Osą	2	Dom -GOPS	43	2 ćw. XX w.
194.	Świecie n. Osą		Założenie zieleni przy domu nr 2	43, 44	
195.	Świecie n. Osą	5	Szkoła	142/6	4 ćw. XIX w.
196.	Świecie n. Osą	6	Dom	46/4	przełom XIX/XX w.
197.	Świecie n. Osą	9	Budynek mieszkalny	51	ok.. 1906 r.
198.	Świecie n. Osą	13	Budynek mieszkalny	132/1	pocz. XX w.
199.	Świecie n. Osą	15	Mleczarnia	130/1	XIX /XX w.
200.	Świecie n. Osą	67	Dom	144, 143	pocz. XX w.
201.	Świecie n. Osą		Cmentarz parafialny	189/1	1992 r.
202.	Świecie n. Osą		Cmentarz ewangelicki	187	poł. XIX w.
203.	Świecie n. Osą		Cmentarz choleryczny	3273/3	2 poł. XIX w.
204.	Świecie n. Osą		Aleja przydrożna lipowa Świecie n. Osą-Lisnowo	działka nr 124 (obr. 0011)	przeł. XIX/XX w.
205.	Widlice		Założenie przestrzenne zespołu podworskiego	5/18	k. XIX w.
206.	Widlice	1	Dwór	5/18	k. XIX w.

207.	Widlice		Park	część dz. nr 5/18	
208.	Widlice		Stajnia	5/18	1893 r.
209.	Widlice		Owczarnia w zespole podworskim	5/18	2 poł. XIX w.; przebud. XX w.
210.	Widlice	8	Dom robotników folwarcznych w zespole podworskim	10/7	2 poł. XIX w.

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH
DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW**

Lp.	Arkusze AZP	Miejscowość	Nr w miejscowości	Nr na obszarze
1	30-48	Mędrzyce	1	1
2	30-48	Mędrzyce	2	2
3	30-48	Mędrzyce	3	3
4	30-48	Lisnówko	1	4
5	30-48	Lisnówko	2	5
6	30-48	Szarność	1	6
7	30-48	Szarność	2	7
8	30-48	Szarność	3	8
9	30-48	Lisnówko	3	9
10	30-48	Mędrzyce	4	15
11	30-48	Mędrzyce	5	16
12	30-48	Mędrzyce	4	17
13	30-48	Mędrzyce	6	18
14	30-48	Mędrzyce	7	19
15	30-48	Lisnówko	5	20
16	30-48	Lisnówko	6	21
17	30-48	Lisnówko	7	34
18	30-48	Lisnowo	2	35
19	30-48	Lisnowo	3	36
20	30-48	Lisnowo	4	37
21	30-48	Lisnowo	5	38
22	30-48	Lisnówko	8	39
23	30-48	Lisnówko	9	40
24	30-48	Lisnówko	10	41
25	30-48	Lisnówko	11	42
26	30-48	Lisnówko	12	43
27	30-48	Lisnówko	13	44
28	30-48	Lisnówko	14	50
29	30-48	Lisnówko	15	51
30	30-48	Lisnówko	16	52
31	30-48	Lisnówko	17	53
32	30-48	Lisnówko	18	80
33	30-48	Lisnówko	19	81
34	30-48	Mędrzyce	8	89
35	30-48	Mędrzyce	9	90
36	30-48	Mędrzyce	10	91
37	30-48	Świecie nad Osą	78	99

38	30-48	Szarność	4	100
39	30-48	Szarność	5	101
40	30-48	Szarność	6	102
41	30-48	Szarność	7	103
42	30-48	Szarność	8	104
43	30-48	Szarność	9	105
44	30-48	Szarność	10	106
45	30-48	Mędrzyce	11	107
46	30-48	Świecie nad Osą	79	108
47	30-48	Lisnówko	20	109
48	30-48	Mędrzyce	12	120
49	30-49	Lisnowo	1	2
50	30-49	Lisnowo	10	3
51	30-49	Lisnowo	11	4
52	30-49	Lisnowo	12	5
53	30-49	Lisnowo	14	6
54	30-49	Partęczyny	1	7
55	30-49	Partęczyny	2	8
56	30-49	Partęczyny	3	9
57	30-49	Partęczyny	4	73
58	30-49	Partęczyny	5	74
59	30-49	Partęczyny	6	75
60	30-49	Partęczyny	7	76
61	30-49	Partęczyny	8	77
62	30-49	Partęczyny	9	78
63	30-49	Partęczyny	10	79
64	30-49	Partęczyny	11	80
65	30-49	Partęczyny	12	81
66	30-49	Partęczyny	13	82
67	30-49	Lisnowo	15	83
68	30-49	Partęczyny	14	84
69	30-49	Partęczyny	15	85
70	30-49	Partęczyny	16	86
71	30-49	Partęczyny	17	87
72	30-49	Partęczyny	18	88
73	30-49	Partęczyny	19	89
74	30-49	Partęczyny	20	90
75	30-49	Partęczyny	21	91
76	30-49	Partęczyny	22	92
77	30-49	Partęczyny	23	93
78	30-49	Partęczyny	24	94
79	30-49	Partęczyny	25	95
80	30-49	Partęczyny	26	96
81	30-49	Partęczyny	27	97
82	30-49	Partęczyny	28	98
83	30-49	Partęczyny	29	99
84	30-49	Partęczyny	30	100

85	30-49	Partęczyny	31	101
86	30-49	Partęczyny	32	102
87	30-49	Partęczyny	33	103
88	30-49	Partęczyny	34	104
89	30-49	Partęczyny	35	105
90	30-49	Partęczyny	36	106
91	30-49	Partęczyny	37	107
92	30-49	Partęczyny	38	108
93	30-49	Partęczyny	39	109
94	30-49	Partęczyny	40	110
95	30-49	Partęczyny	41	111
96	30-49	Partęczyny	42	112
97	30-49	Lisnowo	16	113
98	30-49	Lisnowo	17	114
99	30-49	Lisnowo	18	115
100	30-49	Lisnowo	19	116
101	30-49	Partęczyny	43	117
102	30-49	Lisnowo	20	118
103	30-49	Lisnowo	21	119
104	30-49	Lisnowo	22	120
105	30-49	Partęczyny	44	121
106	30-49	Partęczyny	45	122
107	30-49	Partęczyny	46	123
108	30-49	Partęczyny	47	124
109	30-49	Partęczyny	48	125
110	30-49	Lisnowo	23	126
111	30-49	Lisnowo	24	127
112	30-49	Lisnowo	25	128
113	30-49	Lisnowo	26	129
114	30-49	Lisnowo	27	130
115	30-49	Lisnowo	28	131
116	30-49	Lisnowo	29	132
117	30-49	Lisnowo	30	133
118	30-49	Lisnowo	31	134
119	30-49	Szarność	37	135
120	30-49	Lisnowo	32	136
121	30-49	Lisnowo	33	137
122	30-49	Lisnowo	34	138
123	30-49	Partęczyny	49	139
124	30-49	Partęczyny	50	140
125	30-49	Partęczyny	51	141
126	30-49	Partęczyny	52	142
127	30-49	Partęczyny	53	143
128	30-49	Partęczyny	54	144
129	30-49	Partęczyny	55	145
130	30-49	Partęczyny	56	146
131	30-49	Partęczyny	57	147
132	30-49	Lisnowo	21	150

133	30-49	Lisnówko	22	151
134	30-49	Partęczyny	58	152
135	30-49	Partęczyny	59	153
136	30-49	Partęczyny	60	154
137	30-49	Partęczyny	61	155
138	30-49	Partęczyny	62	158
139	30-49	Partęczyny	63	159
140	30-49	Partęczyny	64	160
141	30-49	Partęczyny	65	161
142	30-49	Partęczyny	66	163
143	30-49	Partęczyny	67	164
144	30-49	Partęczyny	68	165
145	30-49	Partęczyny	69	166
146	30-49	Partęczyny	70	167
147	30-49	Partęczyny	71	168
148	30-49	Partęczyny	72	172
149	30-49	Partęczyny	73	173
150	30-49	Lisnowo	35	174
151	30-49	Partęczyny	0	175
152	30-49	Lisnowo	0	176
153	31-47	Linowo	1	82
154	31-47	Linowo	2	83
155	31-47	Linowo	3	84
156	31-47	Linowo	4	91
157	31-47	Linowo	5	92
158	31-47	Linowo	6	93
159	31-47	Linowo	7	94
160	31-47	Linowo	8	95
161	31-47	Linowo	9	96
162	31-47	Linowo	10	102
163	31-47	Linowo	11	103
164	31-47	Linowo	12	104
165	31-47	Linowo	13	105
166	31-47	Linowo	14	106
167	31-47	Linowo	15	107
168	31-47	Linowo	16	108
169	31-47	Linowo	17	109
170	31-47	Linowo	18	122
171	31-47	Linowo	19	123
172	31-47	Linowo	20	129
173	31-47	Linowo	21	130
174	31-47	Linowo	22	131
175	31-47	Linowo	23	132
176	31-47	Linowo	24	136
177	31-47	Linowo	25	160
178	31-47	Linowo	26	161
179	31-47	Linowo	27	162
180	31-47	Linowo	28	163

181	31-47	Linowo	29	164
182	31-47	Linowo	30	165
183	31-47	Linowo	31	166
184	31-47	Linowo	32	167
185	31-47	Linowo	33	168
186	31-47	Linowo	34	169
187	31-47	Linowo	35	170
188	31-47	Linowo	36	171
189	31-47	Linowo	37	172
190	31-47	Linowo	38	173
191	31-47	Linowo	39	174
192	31-47	Linowo	40	175
193	31-47	Linowo	41	181
194	31-47	Linowo	42	182
195	31-48	Świecie nad Osą	1	1
196	31-48	Kitnówko	1	2
197	31-48	Kitnówko	2	3
198	31-48	Kitnówko	3	4
199	31-48	Kitnówko	4	5
200	31-48	Kitnówko	5	6
201	31-48	Kitnówko	6	7
202	31-48	Kitnówko	7	8
203	31-48	Kitnówko	8	9
204	31-48	Kitnówko	9	10
205	31-48	Kitnówko	10	11
206	31-48	Kitnówko	11	12
207	31-48	Świecie nad Osą	1	22
208	31-48	Świecie nad Osą	2	23
209	31-48	Szarność	20	27
210	31-48	Szarność	11	28
211	31-48	Szarność	12	29
212	31-48	Szarność	13	30
213	31-48	Szarność	14	31
214	31-48	Szarność	15	32
215	31-48	Szarność	16	33
216	31-48	Szarność	17	34
217	31-48	Szarność	18	35
218	31-48	Szarność	19	36
219	31-48	Świecie nad Osą	3	37
220	31-48	Świecie nad Osą	4	38
221	31-48	Świecie nad Osą	5	39
222	31-48	Świecie nad Osą	6	40
223	31-48	Świecie nad	7	41

		Osą		
224	31-48	Świecie nad Osą	8	42
225	31-48	Świecie nad Osą	9	43
226	31-48	Świecie nad Osą	10	44
227	31-48	Świecie nad Osą	11	45
228	31-48	Świecie nad Osą	12	46
229	31-48	Świecie nad Osą	13	47
230	31-48	Świecie nad Osą	14	48
231	31-48	Świecie nad Osą	15	49
232	31-48	Świecie nad Osą	16	50
233	31-48	Świecie nad Osą	17	51
234	31-48	Świecie nad Osą	18	52
235	31-48	Świecie nad Osą	19	53
236	31-48	Świecie nad Osą	20	54
237	31-48	Świecie nad Osą	21	55
238	31-48	Świecie nad Osą	22	56
239	31-48	Świecie nad Osą	23	57
240	31-48	Świecie nad Osą	24	58
241	31-48	Świecie nad Osą	25	59
242	31-48	Rychnowo	1	60
243	31-48	Rychnowo	2	61
244	31-48	Rychnowo	3	62
245	31-48	Rychnowo	4	63
246	31-48	Rychnowo	5	64
247	31-48	Rychnowo	6	65
248	31-48	Świecie nad Osą	26	66
249	31-48	Świecie nad Osą	27	67
250	31-48	Świecie nad Osą	28	68
251	31-48	Świecie nad Osą	29	69
252	31-48	Świecie nad Osą	30	73
253	31-48	Świecie nad	31	74

		Osą		
254	31-48	Świecie nad Osą	32	75
255	31-48	Świecie nad Osą	33	76
256	31-48	Świecie nad Osą	34	77
257	31-48	Świecie nad Osą	35	81
258	31-48	Świecie nad Osą	36	82
259	31-48	Świecie nad Osą	37	83
260	31-48	Świecie nad Osą	38	84
261	31-48	Świecie nad Osą	39	85
262	31-48	Świecie nad Osą	40	86
263	31-48	Świecie nad Osą	41	87
264	31-48	Świecie nad Osą	42	88
265	31-48	Świecie nad Osą	43	89
266	31-48	Świecie nad Osą	44	90
267	31-48	Świecie nad Osą	45	91
268	31-48	Kitnówko	12	103
269	31-48	Kitnówko	13	104
270	31-48	Kitnówko	14	105
271	31-48	Świecie nad Osą	46	106
272	31-48	Świecie nad Osą	47	107
273	31-48	Świecie nad Osą	48	108
274	31-48	Świecie nad Osą	49	109
275	31-48	Świecie nad Osą	50	110
276	31-48	Świecie nad Osą	51	111
277	31-48	Świecie nad Osą	52	112
278	31-48	Kitnówko	15	114
279	31-48	Kitnówko	16	115
280	31-48	Kitnówko	17	116
281	31-48	Kitnówko	18	117
282	31-48	Kitnówko	19	118
283	31-48	Kitnówko	20	126
284	31-48	Kitnówko	21	127

285	31-48	Rychnowo	7	128
286	31-48	Rychnowo	8	129
287	31-48	Rychnowo	9	130
288	31-48	Rychnowo	10	131
289	31-48	Bursztynowo	2	132
290	31-48	Bursztynowo	3	133
291	31-48	Rychnowo	11	134
292	31-48	Rychnowo	12	135
293	31-48	Rychnowo	13	136
294	31-48	Rychnowo	14	137
295	31-48	Rychnowo	15	138
296	31-48	Rychnowo	16	139
297	31-48	Rychnowo	17	140
298	31-48	Rychnowo	18	141
299	31-48	Rychnowo	19	142
300	31-48	Rychnowo	20	143
301	31-48	Rychnowo	21	144
302	31-48	Rychnowo	22	145
303	31-48	Rychnowo	23	146
304	31-48	Rychnowo	24	147
305	31-48	Rychnowo	25	148
306	31-48	Rychnowo	26	149
307	31-48	Świecie nad Osą	53	150
308	31-48	Świecie nad Osą	54	151
309	31-48	Świecie nad Osą	55	152
310	31-48	Kitnówko	22	153
311	31-48	Kitnówko	23	154
312	31-48	Kitnówko	24	155
313	31-48	Rychnowo	27	156
314	31-48	Rychnowo	28	157
315	31-48	Linowo	43	158
316	31-48	Linowo	44	159
317	31-48	Rychnowo	29	160
318	31-48	Rychnowo	30	161
319	31-48	Rychnowo	31	162
320	31-48	Rychnowo	32	163
321	31-48	Rychnowo	33	164
322	31-48	Bursztynowo	4	165
323	31-48	Bursztynowo	5	166
324	31-48	Bursztynowo	6	167
325	31-48	Bursztynowo	7	168
326	31-48	Bursztynowo	8	169
327	31-48	Linowo	45	170
328	31-48	Linowo	46	171
329	31-48	Linowo	47	172

330	31-48	Linowo	48	173
331	31-48	Linowo	49	174
332	31-48	Świecie nad Osą	56	175
333	31-48	Świecie nad Osą	57	176
334	31-48	Świecie nad Osą	58	177
335	31-48	Świecie nad Osą	59	178
336	31-48	Świecie nad Osą	60	179
337	31-48	Świecie nad Osą	61	180
338	31-48	Świecie nad Osą	62	181
339	31-48	Świecie nad Osą	63	182
340	31-48	Świecie nad Osą	64	183
341	31-48	Świecie nad Osą	65	184
342	31-48	Świecie nad Osą	66	185
343	31-48	Świecie nad Osą	67	186
344	31-48	Świecie nad Osą	68	187
345	31-48	Świecie nad Osą	69	188
346	31-48	Świecie nad Osą	70	189
347	31-48	Świecie nad Osą	71	190
348	31-48	Świecie nad Osą	72	191
349	31-48	Świecie nad Osą	73	192
350	31-48	Świecie nad Osą	74	193
351	31-48	Rychnowo	34	194
352	31-48	Rychnowo	35	195
353	31-48	Rychnowo	36	196
354	31-48	Rychnowo	37	197
355	31-48	Świecie nad Osą	75	198
356	31-48	Świecie nad Osą	76	199
357	31-48	Rychnowo	38	200
358	31-48	Rychnowo	39	201
359	31-48	Linowo	50	202
360	31-48	Linowo	51	203
361	31-48	Linowo	52	204

362	31-48	Linowo	53	205
363	31-48	Linowo	54	206
364	31-48	Rychnowo	40	207
365	31-48	Rychnowo	41	208
366	31-48	Rychnowo	42	209
367	31-48	Rychnowo	43	210
368	31-48	Świecie nad Osą	77	211
369	31-48	Linowo	55	212
370	31-48	Linowo	56	213
371	31-48	Rychnowo	44	214
372	31-48	Rychnowo	45	215
373	31-48	Rychnowo	46	216
374	31-48	Rychnowo	47	217
375	31-48	Linowo	57	218
376	31-48	Linowo	58	219
377	31-48	Linowo	59	220
378	31-48	Linowo	60	221
379	31-48	Linowo	61	226
380	31-48	Linowo	62	227
381	31-48	Linowo	63	228
382	31-48	Linowo	64	229
383	31-48	Linowo	65	230
384	31-48	Linowo	66	231
385	31-48	Rychnowo	48	232
386	31-48	Kitnówko	25	233
387	31-48	Świecie nad Osą	0	234
388	31-48	Świecie nad Osą	0	235
389	31-48	Świecie nad Osą	0	236
390	31-48	Świecie nad Osą	0	237
391	31-48	Linowo	0	238
392	31-48	Linowo	0	239
393	31-48	Rychnowo	0	240
394	31-49	Szarność	21	133
395	31-49	Szarność	22	134
396	31-49	Szarność	23	135
397	31-49	Szarność	24	136
398	31-49	Szarność	25	137
399	31-49	Szarność	26	138
400	31-49	Szarność	27	139
401	31-49	Szarność	28	140
402	31-49	Szarność	29	141
403	31-49	Lisnowo	6	142
404	31-49	Szarność	30	143
405	31-49	Szarność	31	144

406	31-49	Szarność	32	145
407	31-49	Szarność	33	146
408	31-49	Szarność	34	147
409	31-49	Szarność	35	148
410	31-49	Szarność	36	149
411	31-49	Lisnowo	7	150
412	31-49	Lisnowo	8	151
413	31-49	Lisnowo	9	152
414	32-47	Bursztynowo	1	35
415	32-48	Bursztynowo	9	1
416	32-48	Bursztynowo	10	2
417	32-48	Bursztynowo	11	3
418	32-48	Bursztynowo	12	4
419	32-48	Bursztynowo	13	5
420	32-48	Bursztynowo	14	6
421	32-48	Bursztynowo	15	7
422	32-48	Bursztynowo	16	8
423	32-48	Bursztynowo	17	9
424	32-48	Bursztynowo	18	10
425	32-48	Bursztynowo	19	11
426	32-48	Bursztynowo	20	12
427	32-48	Bursztynowo	21	13
428	32-48	Bursztynowo	22	14
429	32-48	Bursztynowo	23	15
430	32-48	Bursztynowo	24	16
431	32-48	Bursztynowo	25	17
432	32-48	Bursztynowo	26	18
433	32-48	Bursztynowo	27	19
434	32-48	Bursztynowo	28	20
435	32-48	Bursztynowo	29	21
436	32-48	Bursztynowo	30	22
437	32-48	Bursztynowo	31	23
438	32-48	Bursztynowo	32	24
439	32-48	Bursztynowo	33	25
440	32-48	Bursztynowo	34	26
441	32-48	Bursztynowo	35	27
442	32-48	Bursztynowo	36	28
443	32-48	Bursztynowo	37	29
444	32-48	Bursztynowo	38	30
445	32-48	Bursztynowo	39	31
446	32-48	Bursztynowo	40	32
447	32-48	Bursztynowo	41	33
448	32-48	Bursztynowo	42	34
449	32-48	Bursztynowo	43	36
450	32-48	Bursztynowo	44	37
451	32-48	Białobłoty	1	45
452	32-48	Bursztynowo	45	46
453	32-48	Bursztynowo	46	47

454	32-48	Bursztynowo	47	48
455	32-48	Białobłoty	2	49
456	32-48	Białobłoty	3	50
457	32-48	Białobłoty	4	51
458	32-48	Białobłoty	5	52
459	32-48	Białobłoty	6	53
460	32-48	Białobłoty	7	54
461	32-48	Białobłoty	8	55
462	32-48	Białobłoty	9	56
463	32-48	Białobłoty	10	57
464	32-48	Bursztynowo	48	58
465	32-48	Bursztynowo	49	59
466	32-48	Bursztynowo	50	60
467	32-48	Białobłoty	11	61
468	32-48	Białobłoty	12	62
469	32-48	Białobłoty	13	63
470	32-48	Kitnówko	27	64
471	32-48	Białobłoty	14	65
472	32-48	Bursztynowo	51	95
473	32-48	Bursztynowo	52	96
474	32-48	Bursztynowo	53	97
475	32-48	Bursztynowo	54	98
476	32-48	Bursztynowo	55	99
477	32-48	Bursztynowo	56	100
478	32-48	Białobłoty	15	112
479	32-48	Białobłoty	16	113
480	32-48	Białobłoty	17	114
481	32-48	Białobłoty	18	116
482	32-48	Białobłoty	19	117
483	32-48	Białobłoty	20	118
484	32-48	Białobłoty	21	119
485	32-48	Białobłoty	22	120
486	32-48	Białobłoty	23	121
487	32-48	Białobłoty	24	122
488	32-48	Białobłoty	25	123
489	32-48	Białobłoty	26	124
490	32-48	Białobłoty	27	157
491	32-48	Białobłoty	28	158
492	32-48	Białobłoty	31	159
493	32-48	Białobłoty	29	171
494	32-48	Białobłoty	30	172